

HRVATSKI
SABOR
KULTURE

70.
OBLJETNICA

FOLKLORNI AMATERIZAM U RH

PROŠLOST, SADAŠNOST I BUDUĆNOST

FOLKLORNI AMATERIZAM U RH
PROŠLOST, SADAŠNJOST I BUDUĆNOST

Nakladnik
Hrvatski sabor kulture

Za nakladnika
dr. sc. Dražen Jelavić

Urednik
Valentina Dačnik, prof.

Lektura i grafička priprema
Katarina Dimšić, mag. ethnol.

Izbor fotografija
Arhiv Hrvatskog sabora kulture

HRVATSKI
SABOR
KULTURE

Zagreb, 2018.

Skupina autora

zbornik radova stručno-znanstvenog skupa

**FOLKLORNI AMATERIZAM U RH
PROŠLOST, SADAŠNOST I BUDUĆNOST**

HRVATSKI
SABOR
KULTURE

Zagreb, 2018.

Sadržaj

- Valentina Dačnik** (6-7)
25 godina folklornih Susreta - uvodnik
- Ljubica Gligorević** (8-27)
Vinkovačke jeseni - blagdan baštine slavonsko-srijemske Smotre folklor
- Zdravko Obradović** (28-31)
Primjer uspješnog rada i djelovanja amaterskog društva - Na Neretvu misečina pala
- Vesna Peršić Kovač** (32-35)
Folklorni amaterizam u Koprivničko-križevačkoj županiji - odnos i suradnja lokalne zajednice, ustanova i udruga
- Lidija Bajuk** (36-41)
Hote v kolo! - prednosti i nedostaci folklornog amaterizma u očuvanju starijih međimurskih plesova
- Katarina Bušić** (42-47)
Narodna nošnja u folklornoj primjeni - prošlost, sadašnjost i perspektive
- Jasenska Lulić Štorić** (48-57)
Od Smotre folklor do Etno dana Zadarske županije
- Enrih Merdić** (58-61)
Značenje CIOFF-a u folklornom amaterizmu
- Mario Kambić** (62-69)
Folklorni amaterizam šireg područja Jastrebarskog - kratki povijesni pregled i dostupna folklorna građa
- Prilog** (70-71)
Programski letak znanstveno-stručnog skupa "Folklorni amaterizam u RH - prošlost, sadašnjost i budućnost"

25 godina folklornih Susreta

Kulturno-umjetnički amaterizam je oduvijek bio snažan element homogenizacije u društvu na različitim razinama. Socijalna kohezija samo je jedna od dobrobiti uz izraženu komponentu tolerantnosti i razumijevanja za druge i drugačije. Baštinimo dugu tradiciju folklornog amaterizma koji svoj puni zamah dobiva preko smotri seljačke kulture, festivalizacije tijekom 60-tih do danas, kada traga za svojim novim ulogama u suvremenom društvu. Osim izvedbene funkcije folklorni amaterizam, točnije smotre folklor, kao njegova vanjska pojavnost, u sebi čuvaju i prezentiraju nematerijalnu kulturnu baštinu koja zajednicama pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta, prenosi se iz generacije u generaciju, a zajednice i skupine je stalno iznova stvaraju. Ta činjenica omogućila je tom kulturnom i društvenom fenomenu dugotrajnu održivost i prilagodljivost promjenama i uvjetima. Sukladno tome, Hrvatski sabor kulture, kao krovna udruga kulturno-umjetničkog amaterizma u Republici Hrvatskoj, osnovana 1948. godine, prepoznala je važnost sustavnog praćenja rada folklornih amatera i ključne uloge stručnjaka u tom procesu. Od 1979. svjesno se izgrađuje sustav smotri koji bi obuhvatio što veći broj folklornih i drugih plesnih grupa. Temelj su činile općinske i međuopćinske smotre, s osnovnim ciljem da sve općine budu obuhvaćene smotrama. Sustav je dalje predviđao da selekcijom određen broj najboljih skupina odlazi na regionalne, a zatim na republičke smotre. Do sredine 80-tih ovim sustavom smotri bila je pokrivena gotovo cijela Hrvatska, što je nesumnjivo pridonijelo razvoju plesnog amaterizma ne samo u kvantitativnom, već i kvalitativnom pogledu. Tim temama se bavio i o tome pisao dr. sc. Stjepan Sremac, i sam stručni suradnik za plesnu kulturu Hrvatskog sabora kulture.

Tijekom osamdesetih godina započelo je izdvajanje pojedinih plesnih izraza iz republičkih plesnih smotri. Najprije su izdvojene izvorne folklorne skupine u „Smotru izvornog folklor naroda i narodnosti Hrvatske“, koja se i danas održava u Vinkovcima u okviru „Vinkovačkih jeseni“. Začudo, „Susret folklornih ansambala Hrvatske“, koji je u počecima u svoje okrilje prihvatio ostale plesne izraze, nije uspio dulje zaživjeti. Nakon Susreta održanih 1980. godine u Borovu, Iloku i Vukovaru, održana su još samo tri, posljednji 1984. godine u Rovinju, zajedno sa svim ostalim plesnim izrazima. Uslijedila je 15-godišnja stanka do 1998. godine kada je opet u Međimurju, u Vidovcu, Čakovcu i Domašincu, održan 5. Susret hrvatskih folklornih ansambala. Otada se redovito održava: sljedeće 1999. ponovno u Vidovcu, 2000. u Slavonskom Brodu, 2001. u Velikoj Gorici, a 9. Susret 2002. u Koprivnici. Od 2003. Susret se događa u Čakovcu. Godine 2014. Susret hrvatskih folklornih ansambala postaje Susret hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina s dvije kategorije; koreografirani folklor i izvorni folklor. Dio Susreta održava se i dalje u Čakovcu dok se kategorija izvornog folklor od tada održala u Karlovcu, dva puta u Koprivnici i dva puta u Sisku.

U godini obilježavanja 70. obljetnice rada i 25. Susreta hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina Hrvatski je sabor kulture uz materijalnu potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske organizirao stručno-znanstveni skup na temu Folklorni amaterizam u RH – prošlost, sadašnjost i budućnost. Skup je održan 24. studenog 2018. u Velikoj dvorani Hrvatskog sabora kulture i okupio je 50 sudionika iz različitih dijelova Lijepe Naše, a prigodnom kulturno-umjetničkom programu pridonijeli su članovi KUD-a „Lipa“ Slavetić, jedna od najuspješnijih folklornih skupina 25. Susreta hrvatskih folklornih ansambala i izvornih skupina. Na skupu je izlagalo trinaest stručnjaka, znanstvenika i sudionika folklorne scene, a zbornik čini osam pristiglih radova autora koji fenomenu smotri folklor pristupaju iz različitih perspektiva, s uključenim osobnim iskustvima i mišljenjima.

Kontekst u kojem se danas promišljaju i realiziraju smotre folklor se bitno izmijenio. Osim scenske prezentacije kulturne baštine, one imaju važnu ulogu u očuvanju nematerijalne kulture, zahtijevaju strategiju održivog razvoja i stvaranja nove publike na zadovoljstvo svih sudionika tih procesa koji oblikuju i iznova stvaraju kulturni identitet zajednice. To je prepoznao i Hrvatski sabor kulture te je organizacijom ovog skupa dao svoj doprinos u prezentaciji i očuvanju ovog kulturnog i društvenog fenomena koji povezuje prošlost, sadašnjost i budućnost folklorne amaterske zajednice u svom najupečatljivijem izdanju.

Valentina Dačnik, prof.
stručna suradnica za plesnu kulturu,
Hrvatski sabor kulture

A photograph of hands holding a traditional woven basket, overlaid with a red diamond pattern. The hands are positioned at the bottom left, holding a small, square, woven basket. The basket is made of light-colored material and has a red, textured cover. The background is a warm, orange-red color. The text is overlaid on the right side of the image.

Ljubica Gligorević
Vinkovačke jeseni - blagdan
baštine slavonsko-srijemske
Smotre folklora

Folklorni amaterizam prije Vinkovačkih jeseni

Seljačka sloga, kulturna, obrazovna i prosvjetna organizacija Hrvatske seljačke stranke, po hrvatskim mjestima počela je intenzivnije dvadesetih godina 20. stoljeća poticati njegovanje tradicijske kulturne baštine.

Osnivani su Ogranci Seljačke sloge koji su okupljali prije svega mladež, ali i srednje dobne žene i muškarce ukazujući na značaj i vrijednost svojega autohtonoga pjevanja, plesa, glazbe, društvenoga običajnoga života predstavljenoga putem igrokaza, vrijednosti i ljepote tradicijskoga ruha svoje sredine. Vremenom samo određeni broj Ogranaka nastavio je djelovati desetljećima u kontinuitetu i produžavati svoju kulturnu baštinu. Drugi su se sasvim ugasili ili nakon više desetljeća ponovno obnovili.

Kako bi se uvidjelo koliko su osnutak i rad manifestacije Vinkovačke jeseni na slavonsko-srijemskom području posredno ili neposredno utjecali na rad i razmah folklornoga života po mjestima, potrebno je sagledati osnutak, rad i djelovanje folklornih skupina do 1966. godine na ovim prostorima, koje i sada kontinuirano djeluju.

U Županji je 1903. godine osnovano Hrvatsko pjevačko i čitaoničko društvo „Tomislav“ Županja iz kojega je izrastao sadašnji KUD „Tomislav“. Društvo „Mijat Stojanović“ u Babinoj Gredi, sada KUD, osnovano je 1907. godine, a KUD „Branimir“ u Bošnjacima 1914. godine.¹

---

¹ Glas Slavonije: VELIKA OBLJETNICA - Sto godina folklor u Bošnjacima

U Spomenici župe Bošnjaci zabilježeno je da je pred I. svjetski rat osnovano Hrvatsko prosvjetno omladinsko pjevačko društvo Branimir Bošnjaci. U povodu toga u Općini Bošnjaci u tijeku su intenzivne pripreme da se što svečanije obilježi 100. obljetnica folklornog amaterizma. To je bio razlog da posjetimo umirovljeni učiteljski bračni par Josipu i Mateja Juzbašića, koji su veliki dio sebe utkali u kulturna događanja u Bošnjacima. Sve je počelo kada sam došao iz vojske, 1957. godine. Uključio sam se u rad mnogih društvenih organizacija. Prvo sam pristupio tadašnjem KUD-u Vladimir Nazor, zatim u Vatrogasnom društvu, streljačkoj družini, Narodnoj čitaonici, Crvenom križu, kino sekciji... Sudjelovao sam u osnivanju ribičkog društva, a bio sam i predsjednik Omladinske organizacije - kaže Matej, vitalni 78-godišnjak. S KUD-om je prošao Poljsku, Češku, Njemačku, Italiju i Mađarsku. Njegov rad je nemjerljiv u OŠ Vladimira Nazora (sada fra Bernardina Tome Leakovića). U folklornoj skupini učio je djecu šokačkim kolima i pjesmama i nastupao na svim folklornim manifestacijama u Hrvatskoj. Primio je brojna priznanja, zahvalnice i nagradu Mijat Stojanović za rad u školi. Poziva sve koji mogu pomoći u pripremanju monografije o 100. obljetnici. Istovremeno će Muška pjevačka skupina Baće obilježiti 40 godina djelovanja, a KUD Branimir 100. obljetnicu čiji je Juzbašić član više od 50 godina. S. Bogutovac. Objavljeno 12. prosinca, 2013. (<http://www.glas-slavonije.hr/219646/4/Sto-godina-folklor-a-u-Bošnjacima>). Ogranak Seljačke sloge Retkovci osnovan je 1932. godine, a 1964. mijenja naziv u KUD „Sloga“ Retkovci. Od 1934. godine u Lipovcu je radilo Kulturno društvo „Hrvatski sokol.“ Godine 1943. naziv društva je „Seljačka sloga“, a od 1968. KUD „Šokadija“ Lipovac. Ogranak Seljačke sloge u Bogdanovcima osnovan je 1935. godine - od 1968. to je KUD „Seljačka sloga.“ Organizirano djelovanje folklornog društva u Šiškovcima traje od 1935. godine. Od 1972. godine registrirano je kao Ogranak Seljačke sloge, a od 1974. godine mijenja naziv u KUD „Slavko Janković“ Šiškovci. Ogranak Seljačka sloga Drenovci osnovan je 1936. godine, sada KUD s nazivom Ogranak Seljačka sloga. Ogranak Seljačke sloge u Ivankovu osnovan je iste 1936. godine, od 1963. godine to je KUD „Ivan Goran Kovačić“, iz kojeg je 1992./93. godine izdvojen KUD „Seljačka sloga.“ Hrvatsko seljačko kulturno prosvjetno društvo Seljačka sloga Nuštar s prekidima radi od 1936. godine. Ogranak Seljačka sloga Privlaka osnovan je 1936., a 1974. godine mijenja naziv u KUD „Ivan Domac.“ U mjestu Strošinci od 1936. godine u sklopu Seljačke sloge povremeno za velike blagdane nastupala je mladež sve do 1941., a Ogranak Seljačke sloge osnovan je 1950. godine, sada u nazivu KUD „Seljačka sloga.“ Godine 1937. osnovan je Ogranak Seljačka sloga Nijemci. Od 1977. to je KUD pri DVD Nijemci. Folklorna i mješovita pjevačka skupina Rokovaca i Andrijaševaca djeluje pri Hrvatskoj čitaonici od 1937., a 1973. godine registriran je KUD „Slavko Janković“ za ova dva vinkovačka mjesta. U Tordincima od 1938. godine s prekidima djeluje Ogranak Seljačke sloge. U tom našem mjestu od 1953. godine s radom počinju pjevački zbor i dramska sekcija te grupa gajdaša. Godine 1972. registriran je KUD „Zrinski“ Tordinci. Rusinski KUD „Joakim Govlja“ Mikluševci osnovan je 1945. godine, a Seljačka sloga Antin 1948. godine. Od 1992. godine antinski KUD nosi naziv „Lela i Vladimir Matanović.“ Godine 1948. osnovan je KUD Sloga Bapska. Ogranak Seljačke sloge Soljani osnovan je iste godine, a 1971. mijenja ime u KUD „Slavonija“ Soljani. Godine 1949. osnovan je mađarski KUD „Ady Endre“ u Korodu. KUD „Ivan Goran Kovačić“ u Lovasu osnovan je 1950. godine, kada i rusinski KUD „Joakim Hardi“ u

Pri Hrvatskoj čitaonici Slakovci od 1919. godine radilo je tamburaško društvo, a od 1956. to je KUD „Seljačka sloga.“ Ogranak Seljačke sloge u Gradištu, sada KUD, aktivan je od 1923. godine, otkada i Ogranak Seljačke sloge u Ilači. Godine 1945. Ilačani su KUD-u promijenili naziv u „Slavko Janković“, a od 1962. godine ilački KUD nosi sadašnji naziv „Matija Gubec.“ Hrvatsko tamburaško i pjevačko društvo „Posavac“ u Vrbanji osnovano je 1924. godine, sada KUD „Posavac“ Vrbanja. U Iloku je 1926. godine osnovana Udruga Slovaka, a od 1929. godine to je Slovačka kulturno-prosvjetna udruga „Ljudevit Štur.“ I tako redom do 1966. godine.²

Petrovcima. KUD „Josip Kozarac“ iz Štitara osnovan je 1953. godine. Od iste godine u Čakovcima djeluje dramska i folklorna skupina, registrirana 1968. godine kao KUD „Bratstvo i jedinstvo“ Srijemski Čakovci, njegujući mađarske narodne pjesme i plesove. Godine 1998. mijenja naziv u KUD „Petofi Sandor.“ KUD „Antun Gustav Matoš“ Tovarnik utemeljen je 1955. godine, a folklorna skupina „Šokadija“ Prkovci osnovana je 1957. godine. Prkovački KUD 1966. godine mijenja naziv u „Razigrana Šokadija.“ KUD „Filipovčica“ Komletinci utemeljen je 1964., a KUD „Grančica“ Đeletovci, 1965. godine. Kao gradska Kulturno-umjetnička društva, koja uz izvorni folklor počinju njegovati i koreografirani koji se sve više razvijao u skladu sa suvremenim životnim okolnostima, godine 1947. osnovano je Hrvatsko željezničko kulturno umjetničko društvo „Maksim Gorki“ Vinkovci. Društvo devedesetih godina mijenja naziv u Kulturno-umjetničku udrugu „Reljković“ Vinkovci. Već 1950. godine osnovan je KUD Kristal-Sladorana Županja. Godinu kasnije osnovan je gradski KUD „Lisinski“ Vinkovci, a 1952. godine i RKUD „Šumari“ Vinkovci, najprije samo s tamburašima, a od 1972. i s folklornim ansamblom. Šumari u povodu svoje 45. obljetnice kontinuiranog rada, krajem 1997. godine mijenjaju naziv u KUD „Šumari“ Vinkovci. 2018. održane su 53. Vinkovačke jeseni u organizaciji Grada Vinkovaca i Zajednice kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije. 2018. godine održani su 52. Đakovački Vezovi u sklopu kojih, od 21. lipnja do 8. srpnja i Mali vezovi – Smotra dječjeg folklore, Međunarodna smotra folkloru i Smotra folkloru Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u organizaciji Saveza KUD-ova Đakovštine – SAKUD-a, koju prati i Stručno ocjenjivačko povjerenstvo.

² Ogranak Seljačke sloge Retkovci osnovan je 1932. godine, a 1964. mijenja naziv u KUD „Sloga“ Retkovci. Od 1934. godine u Lipovcu je radilo Kulturno društvo „Hrvatski sokol.“ Godine 1943. naziv društva je „Seljačka sloga“, a od 1968. KUD „Šokadija“ Lipovac. Ogranak Seljačke sloge u Bogdanovcima osnovan je 1935. godine - od 1968. to je KUD „Seljačka sloga.“ Organizirano djelovanje folklornog društva u Šiškovcima traje od 1935. godine. Od 1972. godine registrirano je kao Ogranak Seljačke sloge, a od 1974. godine mijenja naziv u KUD „Slavko Janković“ Šiškovci. Ogranak Seljačka sloga Drenovci osnovan je 1936. godine, sada KUD s nazivom Ogranak Seljačka sloga. Ogranak Seljačke sloge u Ivankovu osnovan je iste 1936. godine, od 1963. godine to je KUD „Ivan Goran Kovačić“, iz kojeg je 1992./93. godine izdvojen KUD „Seljačka sloga.“ Hrvatsko seljačko kulturno prosvjetno društvo Seljačka sloga Nuštar s prekidima radi od 1936. godine. Ogranak Seljačka sloga Privlaka osnovan je 1936., a 1974. godine mijenja naziv u KUD „Ivan Domac.“ U mjestu Strošinci od 1936. godine u sklopu Seljačke sloge povremeno za velike blagdane nastupala je mladež sve do 1941., a Ogranak Seljačke sloge osnovan je 1950. godine, sada u nazivu KUD „Seljačka sloga.“ Godine 1937. osnovan je Ogranak Seljačka sloga Nijemci. Od 1977. to je KUD pri DVD Nijemci. Folklorna i mješovita pjevačka skupina Rokovaca i Andrijaševaca djeluje pri Hrvatskoj čitaonici od 1937., a 1973. godine registriran je KUD „Slavko Janković“ za ova dva vinkovačka mjesta. U Tordincima od 1938. godine s prekidima djeluje Ogranak Seljačke sloge. U tom našem mjestu od 1953. godine s radom počinju pjevački zbor i dramska sekcija te grupa gajdaša. Godine 1972. registriran je KUD „Zrinski“ Tordinci. Rusinski KUD „Joakim Govlja“ Mikluševci osnovan je 1945. godine, a Seljačka sloga Antin 1948. godine. Od 1992. godine antinski KUD nosi naziv „Lela i Vladimir Matanović.“ Godine 1948. osnovan je KUD Sloga Bapska. Ogranak Seljačke sloge Soljani osnovan je iste godine, a 1971. mijenja ime u KUD „Slavonija“ Soljani. Godine 1949. osnovan je mađarski KUD „Ady Endre“ u Korođu. KUD „Ivan Goran Kovačić“ u Lovasu osnovan je 1950. godine, kada i rusinski KUD „Joakim Hardi“ u Petrovcima. KUD „Josip Kozarac“ iz Štitara osnovan je 1953. godine. Od iste godine u Čakovcima djeluje dramska i folklorna skupina, registrirana 1968. godine kao KUD „Bratstvo i jedinstvo“ Srijemski Čakovci, njegujući mađarske narodne pjesme i plesove. Godine 1998. mijenja naziv u KUD „Petofi Sandor.“ KUD „Antun Gustav Matoš“ Tovarnik utemeljen je 1955. godine, a folklorna skupina „Šokadija“ Prkovci osnovana je 1957. godine. Prkovački KUD 1966. godine mijenja naziv u „Razigrana Šokadija.“ KUD „Filipovčica“ Komletinci utemeljen je 1964., a KUD „Grančica“ Đeletovci, 1965. godine. Kao gradska Kulturno-umjetnička društva, koja uz izvorni folklor počinju njegovati i koreografirani koji se sve više razvijao u skladu sa suvremenim životnim okolnostima, godine 1947. osnovano je Hrvatsko željezničko kulturno umjetničko društvo „Maksim Gorki“ Vinkovci. Društvo devedesetih godina mijenja naziv u Kulturno-umjetničku udrugu „Reljković“ Vinkovci. Već 1950. godine osnovan je KUD Kristal-Sladorana Županja. Godinu kasnije osnovan je gradski KUD „Lisinski“ Vinkovci, a 1952. godine i RKUD „Šumari“ Vinkovci, najprije samo s tamburašima, a od 1972. i s folklornim ansamblom. Šumari u povodu svoje 45. obljetnice kontinuiranog rada, krajem 1997. godine mijenjaju naziv u KUD „Šumari“ Vinkovci. 2018. održane su 53. Vinkovačke jeseni u organizaciji Grada Vinkovaca i Zajednice kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije. 2018. godine održani su 52. Đakovački Vezovi u sklopu kojih, od 21. lipnja do 8. srpnja i Mali vezovi – Smotra dječjeg folklore, Međunarodna smotra folkloru i Smotra folkloru Slavonije,

Slavonsko-srijemske smotre folklor

U ljeto 1966. godine vinkovački uglednici donijeli su odluku o osnivanju Vinkovačkih jeseni.³ U Zagrebu je tada upravo bila održana I. Međunarodna smotra folklor na kojoj je iz cijele Slavonije i zapadnoga Srijema nastupilo šest folklornih skupina, a iz vinkovačkog kraja samo dvije, iz Nijemaca i Slakovaca. Već sljedeće 1967. godine na središnjoj priredbi Smotra folklor Vinkovačkih jeseni nastupilo je oko dvadeset izvornih folklornih skupina.

Đakovački vezovi su osnovani 1967. godine u prigodi međunarodne godine turizma.⁴ U Đakovu je uoči blagdana sv. Kate, 24. studenog 2018., održana i, jedinstvena na hrvatskim prostorima u kontinuitetu trajanja, 21. Smotra povijesnih i građanskih plesova i starogradskih pjesama Hrvatske, utemeljena kao Smotra dvorskih i starogradskih plesova i pjesama Hrvatske u Đakovu 1988. godine. Idejni tvorac je đakovački etnokoreolog, koreograf i veliki promicatelj kulturne baštine Đakovštine Josip Vinkešević (1939.-2016.), kao i osnivač Smotre folklor Đakovštine, 1989. u sklopu Đakovačkih vezova i Smotre Ivanjski kresovi u Đakovu, 2000. godine. Svoja shvaćanja o građanskom baštinskom naslijeđu i isprepletenošću s folklorom sažeo je:

Razvojem građanskog društva u 18. stoljeću u Europi, a kod nas u 19. stoljeću, osobito u doba ilirskog pokreta, nastaju građanski plesovi koji se šire našim gradovima, a često ih prihvaća i selo, koje ih prilagođuje svojim folklornim obrascima. Najčešće nam dolaze izvana, iz srednje Europe u sjeverne krajeve Hrvatske ili iz Mediterana u južne krajeve Hrvatske. Za ilirizma se javlja potreba za stvaranjem plesova na temelju umjetnički preoblikovane narodne glazbe. Tako će nastati mnoga kola, jednostavna ili figuralna, sastavljena od nekoliko plesnih figura kao dvoransko kolo ili hrvatsko kolo. (...) koncepcija narodne kulture Seljačke sloge između dvaju svjetskih ratova, koja je dvadesetih i tridesetih godina 20. stoljeća bila organizator smotri i u potpunosti je nadzirala produkciju i recepciju narodne kulture u javnosti. U toj koncepciji leži osnovni razlog isključivanja gradskog naslijeđa iz poimanja folklor. (Vinkešević 2015: 205)

U Županji je 1968. osnovano Šokačko sijelo, tradicijska manifestacija koja se održava svake godine u pokladnom razdoblju u veljači u trajanju oko deset dana.⁵ Još 1962. u Slavanskom Brodu, kao Smotra folklor osnovano je Brodsko kolo.⁶ U počecima,

---

Baranje i zapadnog Srijema u organizaciji Saveza KUD-ova Đakovštine – SAKUD-a, koju prati i Stručno ocjenjivačko povjerenstvo.

³ 2018. godine održani su 52. Đakovački Vezovi u sklopu kojih, od 21. lipnja do 8. srpnja i Mali vezovi – Smotra dječjeg folklor, Međunarodna smotra folklor i Smotra folklor Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u organizaciji Saveza KUD-ova Đakovštine – SAKUD-a, koju prati i Stručno ocjenjivačko povjerenstvo. 2018. godine održani su 52. Đakovački Vezovi u sklopu kojih, od 21. lipnja do 8. srpnja i Mali vezovi – Smotra dječjeg folklor, Međunarodna smotra folklor i Smotra folklor Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u organizaciji Saveza KUD-ova Đakovštine – SAKUD-a, koju prati i Stručno ocjenjivačko povjerenstvo.

⁴ 2018. godine održani su 52. Đakovački Vezovi u sklopu kojih, od 21. lipnja do 8. srpnja i Mali vezovi – Smotra dječjeg folklor, Međunarodna smotra folklor i Smotra folklor Slavonije, Baranje i zapadnog Srijema u organizaciji Saveza KUD-ova Đakovštine – SAKUD-a, koju prati i Stručno ocjenjivačko povjerenstvo.

⁵ 2018. održano je županijsko 51. Šokačko sijelo. Uz Malo šokačko sijelo, smotru dječjeg folklor, organiziraju se i dvije Večeri folklor, kao smotre folklornih skupina s područja VSŽ.

⁶ Brodsko kolo je najstarija Smotra folklor u istočnoj Hrvatskoj. Godine 2018. održano je 54. po redu. U svojoj struktuiranosti, raspoređeno kroz cijelu kalendarsku godinu uključuje nekoliko Smotri. Tako je u siječnju mjesecu u

novopokrenute slavonske Smotre folklor, sada manifestacije bile su poticaj za osnivanje i rad novih KUD-ova i folklornih priredbi na svojim područjima, ali i širenju novih sadržaja na svojim manifestacijama.

U današnje vrijeme sve su to mega manifestacije s preko pola stoljeća kontinuiranog trajanja. U njihovu središtu pozornosti su temeljni sadržaji njegovanja i očuvanja hrvatske tradicijske kulturne baštine – Smotre folklor, ali i brojni turistički, gospodarski, sajmeni, kulturološki, kulinarski, sportski i drugi sadržaji.

Prve Vinkovačke jeseni

Prije organiziranja Vinkovačkih jeseni u nekadašnjem kotaru Vinkovci održavane su povremene Smotre folklor, prije svega u vinkovačkim mjestima Otoku, Ivankovu i Nijemcima. S obzirom na posebnost, ljepotu i bogatstvo tradicijske kulture ovoga kraja, šezdesetih godina 20. stoljeća, to nije bilo dovoljno.

U to vrijeme snažne industrijalizacije i modernizacije, kada se, nažalost, po nekima, sve što je tradicijsko smatralo nazadno, nenapredno, preraslo – trebalo je prepoznati prave vrijednosti, ljepotu i bogatstvo tradicijskoga ruha, različitog rukotvorstva i obrtništva i svih drugih narodnih izričaja. Bilo je to vrijeme raskrižja kada je trebalo poduzeti prave i jedino ispravne korake u njegovanju i očuvanju tradicijske kulture koju baštinimo, a za generacije koje dolaze. Skupina vinkovačkih entuzijasta, velikih zaljubljenika u vlastiti zavičaj i njegovu baštine – koji su u to vrijeme znali prepoznati vrijednosti i značaj narodnih izričaja i osjetiti

---

Sikirevcma održana 15. Smotra pučkih igrokaza, a u travnju u Slavonskom Brodu, 22. Smotra folklornih pjevačkih skupina Slavonije, Baranje i Srijema: „Alaj pjevam i pjevati znadem!“ Početkom lipnja u Slavonskom Brodu održana je Dječja smotra folklor „Igra kolo maleno“ i Smotra koreografiranog folklor „To je zemlja Hrvatska“, a polovicom lipnja i 54. Smotra izvornog folklor Brodsko-posavske županije „Šokadijo sve ti je na glasu!“ U Srednjem Lipovcu, 24. 06. 2018. održana je 19. Smotra Crkvenog pučkog pjevanja, a 27.10. 2018. u Starim Perkovcima 23. Županijska smotra folklornih pjevačkih skupina Brodsko-posavske županije, „Mili Bože svi pjevaju lipo“. U Donjim Andrijevcima, 08. 12. 2018. održana je 20. Državna smotra svirača na tamburi samici „Oj samice drvo javorovo, ko te sviro nikad ne bolovo!“

njihovu ugroženost uvjetovanu suvremenim okolnostima življenja, organizirali su Prve Vinkovačke jeseni u subotu 17. rujna 1966. godine.

Osnivači Vinkovačkih jeseni bili su vinkovački uglednici i promicatelji kulture koji su željeli afirmirati izvorno narodno stvaralaštvo: Dragutin Karla Žanić, Miki Meštović, Grga Mataković, Dionizije Švagelj, Božo Kopic, Dušan Šuša, Antun Tucaković, Milan Bašić, Mika Blažanin i Josip Korda. Među osnivačima Jeseni bili su i poznati hrvatski kipar, Vinkovčanin po rođenju, Vanja Radauš, kome je 2006. godine i u Vinkovcima različitim kulturnim događanjima obilježena 100 obljetnica rođenja, te stručnjaci: muzikolog Slavko Janković (1897.-1971.) i etnologinje Zdenka Lechner (1918.-2017.) i dr. sc. Jelka Raduš-Ribarić (1922.-2015.). Koliko je na terenu bila značajna i odlučujuća stručna potpora i pomoć tadašnjih autoriteta, razaznaje se iz sjećanja Jelke Raduš-Ribarić iz kojih izdvajam:

...od Skupštine općine dobili smo službena kola za obilazak terena.(...) Za dva dana prošli smo dvanaest sela, nagutali se prašine, ali smo stekli i dobre prijatelje, kao naprimjer čič' Matu Karabalića u Rokovcima. Za osam dana ponovili smo našu ophodnju da utvrdimo što su za to vrijeme u pojedinom selu pripremili. Tom prilikom priključio nam se i gospodin Slavko Janković, koji je preuzeo ocjenu glazbene strane priprema. Kolegica Zdenka i ja nadgledale smo odijevanje svake grupe u tradicijsko ruho. Narod je s velikim uzbuđenjem i radošću dočekao tu svoju značajnu priredbu, koja je njegovo ogledalo, a zato se i moglo održati sve do danas, pa i u najtežim danima Domovinskog rata. (Radauš-Ribarić 2002: 135)

Od samog utemeljenja Vinkovačke jeseni bile su poticaj osnutku brojnih KUD-ova na ovom području, tako su osnivani mjesni KUD-ovi: KUD „Šokadija“ Stari Mikanovci, 1967. godine, a KUD „Mladost“ Vođinci, 1968. godine, od kada je djelovao i KUD „Osif Kostelnik“ Vukovar, njegujući kulturne tradicije Rusina i Ukrajinaca. Godine 1970. osnovani su KUD-ovi „Samica“ u Novim Jankovcima i „Josip Lovretić“ u Otoku. Od 1971. registrirani su KUD-ovi „Graničar“ Gunja i „Jankovci“ u Starim Jankovcima koji u početku njeguju samo mađarsku narodnu tradiciju ovoga kraja. Uz šokačke pjesme i plesove, nakon Domovinskog rata u jankovačkom KUD-u njeguju se i kulturne tradicije Hrvata doseljenih iz žepačkog kraja u srednjoj Bosni.⁷

Određeni broj KUD-ova na području Vukovarsko-srijemske županije neumorno djeluje tijekom cijele kalendarske godine pripremajući i organizirajući različite prigodne sadržaje i priredbe u svojem mjestu i na taj način godinama promiču lokalnu, ali i hrvatsku tradicijsku baštinu. Organizatori su tradicijsko-folklornih priredbi na svom području i time kontinuirano čuvaju i njeguju tradicijsku baštinu. Slijedi kraći osvrt na priredbe koje u današnje vrijeme idu u susret Vinkovačkim jesenima u organizaciji mjesnih KUD-ova i Zajednice kulturno-umjetničkih djelatnosti VSŽ.

⁷ Istaknuti su samo novoosnovani KUD-ovi s početka organiziranja Vinkovačkih jeseni. Prema Adresaru ZAKUD-a VSŽ s kraja 2016. godine na popisu je 83 KUD-a s područja istočne Hrvatske i Vojvodine, četiri pjevačke skupine, Gradska glazba Županja, Udruga pisaca i pjesnika „Sveti Mihovil“ iz Drenovaca, Centar za kulen Bošnjaci i 36 konjogojskih udruga i pojedinaca – vlasnika konjskih grla, okupljenih u ovu Zajednicu.

Najdužu tradiciju svakako ima priredba visokoga stručnoga rejtinga Mladost i ljepota Slavonije, Revija i natjecanje djevojaka, snaša i momaka u narodnim nošnjama u Starim Mikanovcima. U pokladno vrijeme 2018. godine održana je županijska i mikanovačka 51. priredba Mladost i ljepota Slavonije - Smotra tradicijskoga ruha, koju uspješno od 1968. godine u kontinuitetu, osim ratne 1992. godine, kada nije održana, organizira mjesni KUD Šokadija. Priredbu su osmislili predstavnici KUD-a Šokadija, uz tada poznate predstavnike kulturnog i javnog života Vinkovaca i značajnu stručnu pomoć etnologinje Zdenke Lechner, tada iz Muzeja Slavonije u Osijeku, poslije iz Etnografskog muzeja u Zagrebu.⁸ Održavati Priredbu i Reviju djevojaka, snaša i momaka u narodnim nošnjama preko pet desetljeća na kojima je početnih godina bilo i po 40 do 50 sudionika, kasnije do 30, govori kako je u ovom razdoblju u Starim Mikanovcima preko tisuću i tristo sudionika iz svih krajeva Slavonije i Srijema, scenski predstavilo i govorilo o nebrojenim inačicama svagdanjih, radnih narodnih nošnji, adventskih i korizmenih do onih svečanih i najsvečanijih suvrstica odijevanih u povodu najvećih blagdana Uskrsa i Božića, za velike svece, svadbe, crkvene godove i druge značajne događaje iz tradicijskoga života. Time su predstavljeni različiti ženski i muški dobni likovi, životne prigode i situacije, te brojni i raznoliki pridruženi uporabni i ukrasni predmeti. Govorilo se pripadajućim dijalektom i akcentuacijom svojega mjesta, a nerijetko se i zapjevalo, zasviralo i zaplesalo. Djevojke, snaše i momci uvijek su bili najbolji predstavnici svojih sredina, predstavljajući *mladost i ljepotu* na način kako je to bilo u prošlosti življenja tradicijske kulture, a sada je uspješno rekonstruirajući. Uvijek su istinski držali do tradicijskoga ruha i s ponosom i ljubavlju ga nosili i predstavljali. Kako je mikanovačka Revija natjecateljska u poticajnom smislu za sudionike – samo su pojedini i detalji odlučivali u proglašenju najuspješnijih, čemu je doprinosila i natjecateljeva ukupnost predstavljanja i osobnost nastupa pred publikom i Stručnim prosudbenim sudom. Istodobno, na samoj Priredbi svi su iznova educirani u razmjeni znanja o slavonsko-srijemskoj tradicijskoj prošlosti, viđenom i doživljenom: publika, sami sudionici i njihovi pratitelji međusobno, etnolozi.

Na mikanovačkim Mladostima u proteklih 51 godinu predstavljeni su brojni drugi baštinici tradicijske kulture, predstavnici različitih drugih krajeva i hrvatskih nošnji, svirači tradicijskih glazbala, rukotvorci i obrtnici, folkloriši, tamburaši i solisti, pučki glumci i igrokazi, različiti scenski prikazi, ali i nematerijalne vještine i umijeća.

Đeletovački KUD „Grančica“ od 1975. godine organizira Sijelo pučkih pisaca Slavonije i Baranje okupljajući pučke pjesnike i pisce poljodjelce koji pišu za svoju dušu u predahu svakidašnjih poslova i svoje uratke na osobit način sami prezentiraju publici na Sijelu. Začetnici ove priredbe bili su zaljubljenici baštine Tuna Garvanović, autor više knjiga pjesama i mjesni učitelj Zvonimir Vandura (1927.-2018.).⁹ Kroz samo prvih deset godina na Sijelu se

⁸ Zdenka Lechner je sudjelovala na MLJS u Starim Mikanovcima 15 godina, od 1969. – 1984. (izostala 1972.)

Od 1979. godine redovita članica Ocjenjivačkog prosudbenog suda priredbe MLJS u S. Mikanovcima je etnologinja Ljubica Gligorević iz Gradskog muzeja Vinkovci i dugogodišnja stručna suradnica Priredbe.

⁹ IN MEMORIAM: ZVONIMIR VANĐURA Preminuo jedan od začetnika Jeseni

ĐELETOVCI - Umro je jedan od začetnika i dugogječni sudionik Vinkovačkih jeseni Zvonimir Vandura.

predstavilo oko 200 pučkih pisaca Slavonije, zapadnoga Srijema i Baranje. Prekid u radu i organiziranju Sijela bio je tijekom Domovinskoga rata. Čim su se stvorili uvjeti povratka Đeletovčana u svoje mjesto, folkloriši su se ponovno organizirali i uz pomoć ZAKUD-a obnovili svoju priredbu. Godine 2018. održana je 37. po redu.

U Ilači KUD „Matija Gubec“ i skupina zaljubljenika u baštinu s Matijom Matoševićem na čelu utemeljuje Susret izvornih glazbala Slavonije i Baranje. Od 1978. do 1991. godine održano je sedam priredbi. Mjesni KUD istu je priredbu ponovno pokrenuo 2002. godine kao Smotru svirača tradicijskih glazbala s međunarodnim sudjelovanjem, poslije Međunarodnu smotru tradicijskih glazbala i do sada ih je, u kontinuitetu održano sedamnaest.

U Cerni su u organizaciji KUD-a „Tomislav“ od 1977. do ljeta 2018. godine održane 40. Žetvene svečanost, a samim krajem 2018. godine u Babinoj Gredi u organizaciji KUD-a „Mijat Stojanović“ održane su 40. Večeri dr. Matije Bačića, a u okviru kojih 21. Županijska smotra a capela pjevanja Kad zapjevam tijo, pa veselo. U organizaciji Konjogojstvene udruge Babina Greda, koja ima tradiciju od davne 1942. godine, od 1988. organizira se priredba Konji bijelci, prema poznatom pučkom napjevu Konji bijelci, to su Babogreci... Godine 2018. održani su 38. po redu. Općina Otok, 2018. godine organizirala je 26. put za redom priredbu Otočko proljeće.

U Vođincima u organizaciji KUD-a Mladost krajem lipnja 2006. godine održana je 22. Smotra dječjeg folklor a Igre na Bedenku. U organizaciji svih cvelferskih¹⁰ KUD-ova priredba Raspjevana Cvelferija, obišla je cijelo ovo područje u 23 godine svojega održavanja. Bogdanovački KUD „Seljačka sloga“ 1989. i naredne 1990. godine organizirao je

---

Đeletovce, ali i cijelu istočnu Slavoniju, potresla je vijest o smrti Zvonimira Vandure, umirovljenog učitelja koji nije mirovao ni u umirovljeničkim danima, nego je svaki trenutak posvećivao folkloru i prikupljanju knjiga za seosku knjižnicu. Zvonimir Vandura umro je u 91. godini, shrvan bolešću u domu za starije i nemoćne u blizini Vinkovaca. Nakon što je sa suprugom odradio učiteljski radni staž, prvo u jednom mjestu u Žumberku, kratko u Podgrađu kod Lipovca i 30 godina u Đeletovcima, ne miruje, nego je angažiran u radu KUD-a Grančica, koji je 1965. osnovan upravo na njegovu inicijativu. Jedan je od začetnika Vinkovačkih jeseni. Sa Grančicom, gdje je bio doživotni počasni predsjednik, sudjelovao je na prvim Jesenima, 1966.. Vandurin KUD je jedan od rijetkih koji je sudjelovao na svim Vinkovačkim jesenima. Posebno je bio ponosan kada je prije nekoliko godina u mimohodu na Vinkovačkim jesenima hodio s unukom odjevenim u nošnju, a posebnu čast odali su mu organizatori 50. Vinkovačkih jeseni kada su se u mimohodu u četveropregu vinkovačkim ulicama provezli Zvonko Vandura, Ilija Šimunić iz Nuštra te Mato Čajkovac iz Prkovaca, koji su sudjelovali u organizaciji prvih Vinkovačkih jeseni.

Nakon što su se Đeletovčani, 1998., nakon progonstva vratili, valjalo je krenuti otpočetak pa je i tu bio prvi Vandura, prikupljajući nošnje i knjige za knjižnicu.

- U selu smo imali knjižnicu, s 400 knjiga, ali za okupacije knjige su spaljene. Odmah sam preko prijatelja pokrenuo akciju prikupljanja knjiga i poslao ili dao ceduljicu na kojoj je pisalo "Samo jednu knjigu daruj Đeletovcima". Skupilo ih se više od 4000, pa ih više nemamo gdje ni pohranjivati. Dvije su hrpe u mojoj sobi – pričao je prije osam godina. Jednog dana kada je došao u knjižnicu, zatekao je rusvaj, police su se urušile pod 8000 knjiga, koliko ih je prikupio. M. Flego <http://www.glas-slavonije.hr/356080/4/Premينو-jedan-od-zacetnika-Jeseni>

¹⁰ Cvelferija je područje koje obuhvaća 9 devet sela županjskog kraja: Vrbanja, Soljani, Strošinci, Drenovci, Đurići, Račinovci, Gunja, Rajevo Selo i Posavski Podgajci. Tih 9 sela županjskog kraja nalaze se u Srijemu dok se sama Županja i ostala mjesta zapadno od Cvelferije nalaze u Slavoniji. Naziv Cvelferija potječe iz vojnoga jezika. U doba kada je Hrvatska bila podijeljena na pukovnije, a one na niže jedinice satnije, područje ovih sela činilo je dvanaestu satniju. Od njemačkog zwölf što znači dvanaest ovaj kraj prozvan je Cvelferijom. To su bila sela koja su se nalazila na granici s Turcima, pa su ovdašnji ljudi prozvani Graničari. Termin se rabi i dan-danas. Svake godine se u jednom od tih sela održava kulturna manifestacija "Raspjevana Cvelferija" na kojoj sudjeluju KUD-ovi iz Cvelferije i njihovi gosti. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Cvelferija>

Bogdanovačke folklorne večeri, koje su nastavili organizirati po povratku u svoje mjesto 2000. godine i do sada ukupno održali 21 priredbu. Godinu dana nakon povratka u svoje mjesto, 1998. KUD „Ivan Goran Kovačić“ Lovas u povodu svog crkvenog goda sv. Mihaela i Dana općine Lovas, krajem rujna utemeljuje i održava prvu folklornu priredbu Miholjski dani. S 2018. godinom u kontinuitetu je održana 21 priredba.

Na sv. Antuna Pustinjaka, 17. siječnja, u malom paorskom vinkovačkom povratničkom mjestu Antinu u organizaciji KUD-a „Lela i Vladimir Matanović“ od 2000. godine uspješno se održava priredba i revija Zimsko spremanje, 19. po redu održano 2018. godine. Ivankovački KUD „Ivan Goran Kovačić“ 20 godina za redom, od 1999. uspješni je organizator priredbe Sve se čaje okupiše, a KUD „Jankovci“ iz Starih Jankovaca od 2001. godine s 2018. organizira 18. Smotru folklora nacionalnih manjina RH i hrvatske dijasporu – Kolo u Villa Jenke. Petrovački KUD „Joakim Hardi“ 2018. godine organizirao je 45. manifestaciju Petrovačko zvono, dok KUD „Joakim Govlja“ Mikluševci od 2002. godine organizira Mikluševačka ljeta, Smotru i kulturnu manifestaciju Rusina i Ukrajinaca. U organizaciji KUD-a „Zrinski“ Tordinci u sklopu 12. Priredbe Listaj lipo stara, 2018. održana je natjecateljska revija i smotra svečanoga ruha 11. Šokačka kraljica, a u Otoku u organizaciji Udruge „Pisanac“ 8. po redu revija i smotra radnoga ruha U Otoku moba.

Izdvojene su starije i nabrojane samo neke od danas postojećih mlađih priredbi – različitih smotri na tradicijskom tragu koje se organiziraju na području Vukovarsko-srijemske županije. Tijekom protekloga razdoblja, od osnutka Vinkovačkih jeseni 1966. godine, na ovom području bilo je mjesnih Kulturno-umjetničkih društava koji su pokretali određene priredbe, ali na žalost i odustajali u njihovom daljnjem organiziranju.

Na svima nama je da u ovo suvremeno vrijeme podržimo velike napore Kulturno-umjetničkih društava Vukovarsko-srijemske županije, u njihovom nesebičnom i plemenitom radu i odricanju, na njihovom sudjelovanju u radu i trajanju manifestacije Vinkovačke jeseni, ali i u organizaciji svih prestižnih i nabrojanih projekata u njegovanju i čuvanju tradicijske kulturne baštine u svojim mjestima. Dapače, da ih i posebice istaknemo. Zasigurno zaslužuju sve naše pohvale, priznanja i nagrade!

Temeljna strukturiranost folklornih sadržaja Vinkovačkih jeseni

Oj Vinkovci, grade na Bosutu,
Što god imaš, sve ti je na glasu,
Zato čuvaj iz povijesti tvoje,
Lijepe, stare, običaje svoje!¹¹

¹¹ Narodni stihovi koji najčešće najavljuju nadolazeće Vinkovačke jeseni:

Oj, Vinkovci, alaj ste na glasu,
Vinkovačke jeseni vas krasu!
Neka vrisnu žice tamburice,
Nek' zaigra srce bečarice!
ili

Manifestacija Vinkovačke jeseni postala je fenomen i vinkovački, slavonsko-srijemski i hrvatski *brend*, ne samo po vizualnom identitetu, već i po kvaliteti i značaju – u folklorno-kulturološkom i manifestacijskom smislu svakako najpoznatiji ovoga kulturno-povijesnoga kraja!¹² Održavaju se deset dana u rujanskom razdoblju, postaju tematizirane i uz brojne folklorne sadržaje dobili su i turističke, gospodarstvene i općenito kulturološke. Okupljaju veliki broj sudionika iz cijele Hrvatske i Hrvate diljem svijeta, ukupno preko 3.000 i privlače veliku pozornost publike koja prati brojne organizirane priredbe i događanja. Posljednjih godina organizator Grad Vinkovci¹³ unosi različite urbane sadržaje i time ističući Vinkovce kao najstarije europsko naselje, u kojima je nastanjenost u kontinuitetu više od 8.000 godina.

Temeljni folklorni sadržaji Vinkovačkih jeseni su: Folklorne večeri, Smotra izvornog folklor Vukovarsko-srijemske županije, Dječje Vinkovačke jeseni, Svečanost otvorenja Vinkovačkih jeseni, Državna smotra izvornog hrvatskog folklor i Svečani mimohod sudionika i revija konjskih zaprega.

U središtu pozornosti ovoga rada su Smotre folklor, prije svega Folklorne večeri Vinkovačkih jeseni, Smotra izvornog folklor Vukovarsko-srijemske županije.

Folklorne večeri Vinkovačkih jeseni

Od 1972. godine, kao nešto što je trebalo prethoditi središnjim priredbama Vinkovačkih jeseni i na neki način ih najaviti, uvedeni su Folklorni dani. Bilo je to nekoliko

---

Oj, Vinkovci grade od starina,
U tebi je srce Šokadije,
Najlipši si od gradova sviju,
Ti nam dičiš našu Slavoniju!

¹² Za 53 godine uspješnog organiziranja i trajanja na prijedlog Turističke zajednice grada Vinkovaca, Hrvatska turistička zajednica dodijelila je Vinkovačkim jesenima, 4. srpnja 2006. godine godišnju nagradu Anton Štifanić za njegovanje tradicijske kulture i baštine, što je izniman doprinos razvitku hrvatskog turizma, ali i nacionalne samobitnosti, izrazito važne u tranzicijsko i globalizacijsko - integracijsko vrijeme. Vinkovačke jeseni dobile su i visoku europsku turističku nagradu – Povelju zasluga za turizam 2004. godine.

¹³ Organizator folklornih sadržaja Vinkovačkih jeseni je Zajednica kulturno-umjetničkih djelatnosti VSŽ – ZAKUD VSŽ

priredbi posvećenih folklornim skupinama bivše vinkovačke općine pripremljenim za scenski nastup, kako bi se one imale prigodu predstaviti svojim programom.

Koliko su se vinkovačke folklorne skupine brižno i odgovorno pripremale sedamdesetih godina za nastupe na Vinkovačkim jesenima, može se iščitati primjerice iz arhivalije, od sedam stranica gusto tipkanog teksta, sačuvane u Etnološkom odjelu Gradskog muzeja Vinkovci, a vezano uz prijavu nastupa KUD-a „Matija Gubec“ Ilača, što je ispunio tadašnji *vođa grupe* Matija, Mato Matošević, službenik. Jedino je izostala precizno naznačena godina!¹⁴ Uz podatak o 18 sudionika, izvođača plesova i pjesama, njihovoj dobi od 17 – 43 godine i *predvodniku plesa* Antunu Martinoviću, zemljoradniku, u ovom dokumentu naznačeno je kako su njih 17 sudionika plesa i pjesama *domaći*, a jedan je doseljenik. Nadalje je posebno ispisana bilješka:

Napominjemo vam da imamo 18 izvođača plesova i pjesama, posebno imamo 6 svirača, jednog vođu grupe, tri pospremačice i jednog pazitelja, ili ukupno 29 učesnika za Smotru. Vi ste naveli da grupa nebi trebala brojati više od 25 izvođača, ali s obzirom da idemo daleko, trebaju nam tri osobe koje znaju češljati djevojke i snaše, a iste će ih i oblačiti, pa prema tome ne možemo učestvovati s manje od 29 osoba.

Što se tiče podataka za ples koji će se izvoditi, od *domaćih* naziva, pa nadalje, sve je naznačeno: Srijemsko kolo, 18 izvođača, 9 muških i 9 ženskih; Sijeno slama, isti broj i spolna struktura izvođača, kao i za treće 'Ajd na livo. Glazbena pratnja ova tri plesa je tamburaški sastav. Četvrto izvođeno kolo je Todorica, s 12 izvođača, 4 muška i 8 ženskih, a uz pratnju tamburaša i dvojnica. Potreban prostorni oblik za izvedbu je 6 x 6 metara i nemaju posebne predmete za ples. Ovi plesovi se još uvijek u Ilači plešu u uobičajenim prigodama, za blagdane i svadbe. Nadalje u oslikavanju toga vremena i samih početaka Vinkovačkih jeseni, u prijavnici je zapisano:

Ples je uvježban prema sjećanju starijih ljudi. Do 1969. godine navedeni plesovi su se plesali na blagdane i u svadbama, ali pomalo, jer su preovladali moderni plesovi. Ovo Društvo se nije moglo pomiriti sa tim da ovi stari plesovi zamru i da se zaborave, pa se prišlo uvježbavanju mlađih osoba. Starije osobe znaju itekako dobro da igraju sve stare plesove. Ovo Društvo učestvovalo je u emisiji „Pjesmom i plesom kroz sedam sela“, koje je organiziralo Prosvjetno vijeće Vinkovci, nadalje učestvovalo je u „Propagandnom reliju“ za Vinkovačke jeseni, u kojem je ovo Društvo obišlo autobusom Vukovar, Borovo, Osijek, Đakovo, Slavonski Brod, Županju i Vinkovce i u tim mjestima izvelo stare igre, a poslije izvedenog plesa pozivali prisutne na Vinkovačke jeseni. Ovo Društvo je učestvovalo na Smotri folkloru Slavonije u Vinkovcima na Vinkovačkim jesenima U 1970. godini ovo društvo je samo organizovalo Folklornu svadbu u Ilači (7.2.1970.) i na Smotri kulturnog amaterizma u Vinkovcima 12.4.1970. Za te prilike svakako da se moralo uvježbati plesove.

U ilačkoj Prijavnici napisana su tri imena, svi poljodjelci, koji su uvježbavali skupinu: Đuro Lukić (r. 1927.), Mato Strgar (1930.) i Antun Martinović (1941.). Te godine i glazbena

¹⁴ Prema naznačenim i istaknutim podacima iz 1970. godine, moglo bi se zaključiti da se radi o 1971. godini.

pratnja sastavljena je od poljodjelaca Bože Filića, Đure Lukšića i Ivana Lipavića, svi rođeni 1911. godine. Dopisano je:

Muzička pratnja sastoji se od malo starijih osoba koji su po sjećanju i po pričanju još starijih osoba obnovili svirku, a isti su učestvovali i na svim kulturnim priredbama na kojima su učestvovali i plesači.

U segmentu ilačke Prijavnice o *narodnom pjevanju* napisano je kako se predložena svatovska pjesma *pjeva od starina u svatovima poslije večere*, još uvijek redovito pjeva u Ilači u životnoj praksi i to kao zborna pjesma, a pjevaju je više stariji, *mlađi pomalo*. Pjesmu su stariji čuli od svojih starijih. Ispisan je i tekst pjesme:

Sjedi ptica na grančici, perja gizdava,
Iz kljuna joj voda teče, a iz perja ne.
Pijte čašu mili kume, na vama je red,
Red, red, red, u čaši je med.
Ispij je medno, na dnu je srebro,
Ispij je zato, na dnu je zlato.

Pijte čašu stari svate, na vama je red,
Red, red, red, u čaši je med.
Ispij je medno, na dnu je srebro,
Ispij je zato, na dnu je zlato.

Pijte čašu domaćine, na vama je red,
Red, red, red, u čaši je med.
Ispij je medno, na dnu je srebro,
Ispij je zato, na dnu je zlato.

Pijte čašu svi svatovi na vama je red,
Red, red, red, u čaši je med.
Ispij je medno, na dnu je srebro,
Ispij je zato, na dnu je zlato.

U ilačkoj Prijavnici za nastupe na Vinkovačkim jesenima ispisan je i tekst druge pjesme koja nije vezana uz običaje, već prela i sijela:

Oj travice sitnice, sitnice, oj travice sitnice,
Sve si polje prekrila, prekrila, sve si polje prekrila,
Samo nisi maleno, maleno, samo nisi maleno,
Gdje no raste božur cvijet, božur cvijet, gdje no raste božur cvijet,
I pitoma ružica, ružica, i pitoma ružica.

Božur ruži govori, govori, božur ruži govori,
Al' da mi je tvoj miris, tvoj miris, al' da mi je tvoj miris,

Širom bi se širio, širio, širom bi se širio,
 I mirisom mirio, mirio, i mirisom mirio,
 Kao svila predena, predena, kao svila predena,
 Oko zlatna vretena, vretena, oko zlatna vretena.

Uz napisanu pjesmu naznačeno je da je pjeva veći broj pjevača, više pjevača u dva glasa, a bolji pjevač predvodi pjevanje, uz koju nema svirke, niti *uzvika* i *ijujuškanja*.

Nadalje, zapisano je o *narodnoj svirci*. Rabljena glazbala su prim, basprim, kontra, bas, dvojnice i prim II, od starina su i ne zna se kada su i gdje izrađeni. *Svirači* - tamburaši će samo svirati, a ne i pjevati.

Dvojničar svira sam melodiju „Lego čoban na zelenu travu“. Dvojničar će predvoditi svirkom za ples „'Ajd na livo“ i „Todorica“, a sa njim će svirati prim, basprim, prim II, kontra i bas. Kod plesa „Srijemsko kolo“, dvojničar neće svirati, a kod plesa „Sijeno slama“, dvojničar i prim će naizmjenično voditi svirku.

I još slijedi temeljiti ilački ispis o svim dijelovima muške, odnosno ženske nošnje. Za muškarce:

Na glavama imaju crne plišane šešire. Na tijelu imaju: Košulja koja je od domaćeg platna, na prsima je ukrašena ručnim radom, od vrata do pojasa sitnim rasplitom. Košulja je na donjem dijelu izrađena isto sitnim rasplitom. Gaće isto su od domaćeg platna kao i košulja bijele boje. Gaće isto na donjem dijelu izrađene su sa sitnim rasplitom. Na gornjem dijelu imaju posebno crni prsluk crne boje koji je prošaran crvenom i bijelom svilom. Oko pasa opasani su sa tkanicom – trobojnicom, domaće izrade, otkano u boji: crveno, bijelo, plavo, o kojoj tkanici vise po šest gombica od vune izšarane raznovrsnim bojama. Na nogama imaju bijele vunene čarape izrađene od domaće vune, a obuća su opanci kožni, zvani opančići.

Djevojke na glavama imaju pletenicu od kose (perika), bijeli vjenac izrađen od voska koji se stavlja preko glave. Na tijelu imaju na gornjem dijelu bijeli oplećak, koji ima šlingovane rukave. Preko oplećka imaju marame crvene boje, takozvane prandžare. Na donjem dijelu imaju skute bijele boje domaće izrade, koji su na donjem dijelu izrađeni šlingom i to obično oblače po troje skute, a gornji skuti su vezenka izrađena svilom razne boje u cvijetnim motivima, a između cvijetnih motiva posuto šljokicama. Oko pasa imaju pojas crvene boje izvezen sa srebrnim nitima. Naprijed imaju kecelje od svile crvene boje, takozvani zapreg. Na nogama imaju bijele čarape pletene od konca, a obuća su opanci kožni, zvani opančići. Snaše imaju sve isto kao i djevojke, samo na glavi imaju drugačije: zavoj zvani zlatara preko glave, a na zadnjem dijelu imaju krila, po domaćem zvani krajevi. I zlatara i krajevi vezeni su sa srebrnim nitima.

Što se tiče drugih dodataka, odnosno nakita, u Prijavnici Ilačana stoji:

Ženske imaju oko vrata po jedan do dva reda malih dukatića i jedan do dva reda velikih dukata zvani suferini koje nose na prsima. Muški nemaju nakita. To su inače blagdanske, svečane narodne nošnje, a nosi ih svijet mlađih godina i srednjih godina, dok svijet starijih godina slabije oblači narodnu nošnju. Svi učesnici imaju svoju narodnu nošnju i čuva je u obitelji. Ova narodna nošnja potiče iz našeg sela

Ilača. Iste narodne nošnje sa malim razlikama imaju i sela oko Ilače, a to su: Tovarnik, Gibarac, Bapska, Lovas, Sotin, Tompojevci i Berak.

Evo nešto i o starosti nošnji, tadašnjem čuvanju i obnovi:

Pojedini primjerci stari su preko 50 godina. Sadašnji primjerci, ima ih i starih, a novi obnovljeni vjerno imitiraju stare primjerke. Narodne nošnje ne da nedostaju, nego će za skoro vrijeme nestati, jer se ne može nabaviti, pa će se morati izrađivati nove, naprimjer marame prandare crvene boje. Naše selo ima desetak primjeraka, koji se jako čuvaju, nerado se daju – posuđuju. Svi ostali dijelovi i primjerci mogu se izraditi u samom selu Ilača. Prije godinu ili dvije, neki turisti iz Francuske obilazili su ona sela gdje ima takve narodne nošnje i za jeftine novce kupovali narodnu nošnju. Jedino u Ilači nisu mogli kupiti narodnu nošnju, jer niko nije htio prodati. Naprotiv u Ilači se sada sve više obnavljaju svi primjerci.

Perike (pletenice) za djevojke i zavoje za zlatare za mlade žene – snaše u Ilači izrađuje jedna starija žena Bertić Kata, a vijence za djevojke izrađuje jedna srednja žena Bertić Manda. Ostale dijelove nošnje izrađuju i mlade i starije žene po domaćinstvima. Obuću za muške i ženske izrađuje jedan dosta star opančar Štimac Mato. Košulje i gaće za muškarce, oplečke, skute i vezenke za djevojke i mlade žene, izrađuje se po domaćinstvima.

Ovakav iscrpan i odgovorno napisan Prijavni ispis ilačkog KUD-a „Matija Gubec“ za nastup prvih godina Vinkovačkih jeseni navodi nas na brojna korisna promišljanja i zaključke o tadašnjem odnosu izvornih nositelja tradicijske kulture prema svojoj baštini, zbog čega se ona na sreću, do današnjeg vremena održala i opstala unatoč i usprkos svemu. Dakako, zahvaljujući i Jesenima, kao jednom od poticaja, oslonaca i promotora!

Već od 1974. godine priredba Folklorni dani promijenila je naziv u Folklorne večeri, koji nosi i sada. S obzirom da Zajednica kulturno umjetničkih djelatnosti Vinkovci od 1993. godine okuplja folklorne skupine s područja ustanovljene Vukovarsko-srijemske županije, od iste godine na Folklornim večerima predstavljaju se folklorne skupine s područja cijele županije koje uspijevaju pripremiti svoje programe za te nastupe.

Posljednjih godina Folklorne večeri VJ protežu se i na šest dana, s nastupom preko 50 izvornih folklornih skupina i do 10 koreografiranih s ovoga područja. Nastupe izvornih folklornih skupina prati Prosudbeni ocjenjivački sud u kojem su etnolog, etnomuzikolog i folkloristi zaduženi za odijevanje u narodne nošnje, nošenje popratnih predmeta, prezentaciju običaja, pjevanje, glazbu i ples, koji nakon održanih Večeri, te Okruglog stola - stručnoga razgovora s predstavnicima i voditeljima KUD-ova, proglašavaju najbolje pripremljene i najuspješnije predstavljene folklorne skupine te godine s područja županije prema izrađenim Kriterijima.¹⁵ Kao nagradu za uspješan rad i dobro predstavljanje, ove

¹⁵ KRITERIJI ZA OCJENJIVANJE SCENSKIH NASTUPA FOLKLORNIH SKUPINA U TRAJANJU OD 8' IZVEDBE

Na temelju zaključka sa sastanka Stručnog povjerenstva Smotre izvornog folklor VSŽ Folklorne večeri, održanog dana 3. veljače 2017. u prostorijama ZAKUD-a VSŽ u Vinkovcima. Tadašnje Stručno Povjerenstvo Folklornih večeri VSŽ 51. VJ: etnomuzikologinja Zdenka Ivanković, prof., folklorist Aleksandar Nović i etnologinja, mr.sc. Ljubica Gligorević.

PJEVANJE

•Čistoća i točnost jednoglasnog, dvoglasnog i troglasnog pjevanja

skupine stječu mogućnost nastupa sljedeće godine na Svečanosti otvorenja Vinkovačkih jeseni, najbolje tri na Državnoj Smotri izvornog hrvatskog folklora Vinkovačkih jeseni, raspoređeno u tri skupine,¹⁶ te na brojnim Smotrama diljem Hrvatske. Tako je i na drugim slavonskim smotrama folklora.

Istodobno domaći KUD-ovi, ugošćujući gostujuće folklorne skupine u svojim domovima tijekom manifestacija, stječu mogućnost uzvratnog gostovanja tijekom godine u njihovim mjestima i prezentiranja svojega programa. Na taj plemeniti način, ne samo što se njeguje, čuva, produžava i prezentira svoja kulturna baština, već se uspostavljaju kontakti, druženja i prijateljstva, te upoznavanja s drugim sredinama i lokalnom baštinom s područja cijele Hrvatske, ali i inozemstva u globalnom njegovanju i produženju bogate i različite tradicijske kulturne baštine. U autorskom priručniku za seminarsku nastavu Mihael Ferić, glazbeni pedagog, dirigent i promicatelj tamburaštva, melograf i publicist iz Slavnskoga Broda, konstatira:

Folklor, ili tradicijska, pučka, narodna umjetnost, kompleksna je cjelina koju čine glazba, ples i scenski pokret, običaji i obredna baština, predanja i vjerovanja, usmena književnost, rukotvorine i ostali oblici

-
- Izvornost tradicijskih napjeva mjesta predstavljanja
  - Usklađenost pjevača i orkestra u tempu, počecima i završecima napjeva
  - Funkcija glasova u višeglasju (jedna počimalja / više pratećih glasova / manje vodećih glasova...)
- PLES
- Izvornost i točnost plesnih koraka i kola / plesa mjesta predstavljanja, bez ubacivanja koreografiranih koraka ili figura neprihvatljivih izvornoj izvedbi
- SVIRKA
- Točnost, preciznost i izvornost svirke na tradicijskim glazbalima: frula, dvojnica, gajde, samica...
  - Točnost, preciznost, izvornost svirke i međusobna ugođenost instrumenata Tamburaškog sastava
  - Usklađenost zajedničkog sviranja Tamburaškog sastava s tradicijskim glazbalima
  - U Tamburaškom sastavu može svirati violina, ali ne može svirati i harmonika
  - Kod folklornih skupina nacionalnih manjina: Mađara, Rusina, Ukrajinaca, Slovaka.. izvornost svirke na tradicijskim glazbalima: frule, gajde, pikula, keramičke posude s napetom kožom... / Puhački sastavi / miješani sastavi uz cimbal, violine, tambure, tradicijska glazbala...
- TRADICIJSKO ODIJEVANJE / PRIDRUŽENI PREDMETI, PREDSTAVLJANJE OBIČAJA, DIJALEKTALNI GOVOR
- Skladnost izvornog / rekonstruiranog tradicijskoga radnog / svečanog ruha svih sudionika folklorne skupine, primjereno tradicijsko češljanje i nakit / pokrivalo glave i obuća
  - Dopušteno kombiniranje izvornih i rekonstruiranih odjevnih predmeta koji pripadaju istom stilu narodne nošnje
  - Pravilnost i kvaliteta izvedbi rekonstrukcija cijelih nošnji i pojedinačnih dijelova
  - Nošenje pripadajućih pridruženih uporabnih i ukrasnih predmeta / rekvizita
  - Djevojke i snaše mogu biti našminkane u suglasju kako je to bilo u prošlosti u njihovu mjestu, a tako trebaju biti uređeni i nokti
  - Nije obvezno nošenje pravih dukata!
  - Sudionici ne trebaju nositi neprimjeren nakit ili što drugo (sat, suvremeno prstenje, narukvice...)
  - U predstavljanju kratkih sličica iz života svoga mjesta govoriti pripadajućim dijalektalnim narječjem
- OPĆI DOJAM (folkloriste, etnomuzikologa, muzikologa, etnologa)
- Kvaliteta nastupa i opći scenski dojam predstavljanja
  - Pozicioniranje na sceni svih sudionika / prilagođena pozicija svirača u odnosu na plesače / solista iz Tamburaškog sastava u odnosu na skupinu...
  - U scenskom predstavljanju sličica iz života / mjesnih običaja uskladiti omjer pjesme, plesa, svirke i običajne izvedbe
  - Omjer ženskih i muških plesača
  - Omjer domaćih i gostujućih članova / sudionika
  - Primjereni odlazak sa scene, bez naklona, mahanja rukama i drugo

¹⁶ Najbolja proglašena skupina s područja VSŽ nastupa u elitnom večernjem subotnjem terminu Državne smotre izvornog hrvatskog folklora, zajedno s desetak najboljih skupina s područja cijele Hrvatske, što se najčešće snima i za HRT i s odgodom prezentira gledateljima, a druge dvije u samoj završnici Vinkovačkih jeseni nedjeljom, kada u dva termina nastupaju i ostale gostujuće skupine iz Hrvatske.

likovnog izražavanja. (...) Tradicijska glazbena i sva druga folklorna baština jedna je od važnih odrednica našega nacionalnog identiteta, a kao kulturna i umjetnička baština zahtjeva trajnu zaštitu i prenošenje na sadašnja i buduća pokoljenja. (Ferić 2016:3)

Akademik Jerko Bezić ističe u Muzičkoj enciklopediji (1971.) definiciju Međunarodnog vijeća za folkloru glazbu (International Folk Music Council-IFMC) usvojenu na VII. konferenciji u Sao Paulu 1954. godine po kojoj „tradiciju oblikuje kontinuitet koji povezuje sadašnjost s prošlošću, variranje koje nastaje stvaralačkim impulsom pojedinca ili skupine, te selekcija skupine koja odabire jedan ili više oblika u kojima ta glazba dalje živi“. U ovoj definiciji sažeta je bit folklorne glazbe! (Ferić 2016:6)

Dječje Vinkovačke jeseni – smotra dječjih folklornih skupina

Od samoga početka Vinkovačkih jeseni organizatori su vodili računa da i najmlađe uključe u njihov rad i nastupe, znajući kako su upravo djeca pravi potencijal budućnosti - nositelji i prenositelji kulturne baštine i ove manifestacije. Tako su 1970. godine organizirane prve Male Vinkovačke jeseni, koje su već sljedeće godine nazvane Dječje Vinkovačke jeseni. Isti naziv nose i danas. Uz djecu okupljenu oko folklor, time je upriličeno druženje djece iz vrtića, predstavljanja njihovih igara i zabave, sve do koncerata na kojima su sami nastupali ili koji su bili posvećeni njima i njihovom uzrastu.

Posljednjih godina Dječje Vinkovačke jeseni sve više dobivaju onaj pravi i potrebni folklorni sadržaj primjeren ovoj manifestaciji, uključujući mimohod ulicama grada i nastupe dječjih folklornih skupina na završnoj priredbi s područja VSŽ, tjedan dana uoči Velikoga mimohoda, ali i gostujućih skupina iz cijele Hrvatske. Na Županijskoj smotri dječjeg folklor koja su se održavale do 2013. u Vođincima, pa Bogdanovcima i posljednjih godina u Cerni,¹⁷ trebalo bi slijediti određene kriterije za odabir i proglašenje najuspješnije pripremljenih i predstavljenih skupina.¹⁸

¹⁷ Održana 20. Županijska smotra dječjeg folklor u Cerni . S ciljem predstavljanja običaja, druženja i djelovanja na kulturnom i društvenom području u organizaciji KUD-a „Tomislav“ Cerna i ZAKUD-a Vukovarsko – srijemske županije, 9. lipnja 2018. održana je 20. Smotra dječjih folklornih skupina Vukovarsko-srijemske županije. Na smotri su nastupali: „Apševački veseljaci“ Apševci, „Mijat Sojanović“ Babina Greda, „Kolo“ Vukovar, „Ivan Goran Kovačić“ Štitar, „Sava“ Rajevo Selo, „Mladost“ Vođinci, „Seljačka sloga“ Bogdanovci, „Grančica“ Đeletovci, „Tomislav“ Cerna, „Ljudevit Štur“ Ilok, „Slavko Mađer“ Cerić i „Lisinski“ Vinkovci. „Ondrey Pekar“ Soljani, „Tomislav“ Županja, „Đenka“ Đurići, „Šumari“ Vinkovci, „Graničari“ Gunja, „Razigrana šokadija“ Prkovci, „Joakim Govlja“ Mikluševci, KUD pri DVD-u Nijemci, „Julije Benešić“ Ilok, „Slavko Janković“ Šiškovci, „Sloga“ Bapska, Dječja folklorna skupina „Bošnjaci“ i „Slavko Janković“ Rokovci-Andrijaševci. U posebnom dijelu programa nastupile su članice KUD-a „Slavko Janković“ Rokovci-Andrijaševci sa spletom kola na violini. <http://www.vusz.hr/novosti-najave-i-sluzbene-obavijesti/odrzana-20-zupanijska-smotra-djecjeg-folkloru-u-cerni>

¹⁸ 15. IGRE NA BEDENKU, 3. Županijska Smotra Dječjeg folklor, Vođinci, 22. i 23. lipnja 2011.

Te godine sudjelovale su 32 folklorne skupine s područja VSŽ, među kojima su proglašene najuspješnije predstavljene prema Kriterijima scenskog (otvorenog vanjskog) nastupa djece i njihova predstavljanja u današnje vrijeme rekonstruiranih tradicijskih dječjih igara, kola i običaja uz zavičajni govor svojega mjesta. Primjereno spremljeni u ruho mjesta iz kojeg dolaze, uz počesljane frizurice, te pokrivala glave - i dječjem uzrastu prikladnu pjesmu i svirku. Kao ocjenjivačica i izašla 2011. godine, etnologinja Gradskega muzeja Vinkovci, mr. sc. Ljubica Gligorević, muzej. savjetnica, priredila je Kriterije:

KATEGORIJE PREMA UZRASTU ZA NASTUP:

- Mlađe skupine djece, do 10 godina (nastupaju na Bedenku u središtu mjesta)
- Mješovita: mlađa – starija skupina djece (nastupaju na mjesnoj Ljetnoj pozornici)

Zaključno

Vinkovačke jeseni, simbol su Grada Vinkovaca, vinkovačkog kraja i nacionalnog hrvatskog identiteta. Zamišljene su kao folklorna manifestacija s njegovanjem, produženjem i promidžbom tradicijske kulturne baštine, što su i u današnje vrijeme njeni središnji sadržaji. Međutim, Jeseni su godinama širile svoj profil uključujući u okvire trajanja manifestacije brojne druge popratne sadržaje: predstavljanja različitih izložbi, knjiga, održavanje predavanja i stručnih skupova, književnih večeri, koncerata, turističkih prezentacija, gospodarskih, sajmenih događanja i savjetovanja, športskih priredbi i različitih drugih sadržaja. Željelo se pokazati bogatstvo i brojnost različitih događanja na ovim prostorima u ukupnosti suvremenoga života i stvaranja. Tako su i na Svečanosti otvorenja Vinkovačkih jeseni posljednjih godina prevagnuli oni visoko umjetnički sadržaji i izričaji u odnosu na temeljne izvorne, amaterske, one tradicijske iz naroda, koje želimo na ovaj način sačuvati i po kojima bi Vinkovačke jeseni i u trećem tisućljeću trebale biti prepoznatljive. Kako su sve češće različite suvremene paradigme u konceptualizaciji Vinkovačkih jeseni, one u današnje vrijeme poprimaju sve više i urbane sadržaje.

Uz Organizacijski odbor Vinkovačkih jeseni, Grad Vinkovce i Zajednicu kulturno-umjetničkih djelatnosti Vukovarsko-srijemske županije, koja okuplja školovane stručnjake, ali nedovoljno i amatere ovoga područja za različite angažmane, nužno je i utemeljenje krovnog autoritativnog Programskog vijeće stručnjaka Vinkovačkih jeseni, kako bi one u budućnosti bile što kvalitetnije u samom osmišljavanju sadržaja, oblikovanju, praćenju i prezentaciji. Takvo programsko vijeće nužno je u radu svih većih manifestacija.

U naše suvremeno vrijeme globalizacija je učinila svoje za nove pojavnosti unutar čuvanja, njegovanja i prezentiranja tradicijskih očitovanja na brojnim Smotrama folkloru. Kao etnologinja želim konstatirati kako su se uz obitelji i njihovo čuvanje tradicijskoga nasljeđa generacijama, muzejske i druge institucije kulture, pojavile i nove kategorije velikih zaljubljenika - privatnih sakupljača tradicijskoga ruha, u dobrom, ali nerijetko i drugom slobodnijem kontekstu improvizacije i generalizacije.

•Odraslija skupina djece, od 10 – 14 godina (nastupaju na mjesnoj Ljetnoj pozornici)

KATEGORIJE PREMA IZBORU SKUPINA:

- Mlađe skupine djece
- Mješovita: mlađa – starija skupina djece
- Odraslija skupina djece
- Skupina djece (mlađa – starija), koja je najuspješnije oponašala odrasle u svim izričajima – onako kako djeca nisu predstavljala tradicijsku kulturu u prošlosti.. (proglašava se samo jedna skupina)
- Izvornost u rekonstrukciji scenskog (otvorenog vanjskog) nastupa djece i njihova predstavljanja u današnje vrijeme
- Izvornost i autentičnost u predstavljanju tradicijskih dječjih igara, kola i običaja uz zavičajni govor svojega mjesta..
- Primjereno spremljeni u ruho mjesta iz kojeg dolaze, uz počesljane frizurice, te postavljena pokrivala glave
- Dječjem uzrastu prikladnu pjesmu i svirku..
- Izvedba programa u trajanju 4 - 6 minuta
- Brojnost skupine od 10 – 35 djece

Narodne nošnje kroz prošlost bile su živo tkivo, razvijale su se u svojoj ljepoti i raskoši, kroz pomodarske trendove, „rasle“ i mijenjale. Procesi transformacija intenzivirani su preslojavanjima i utjecajima građanske kulture.

Obnavljanje i njegovanje narodnoga ruha devedesetih godina 20. stoljeća, nakon Domovinskoga rata na stradalim prostorima istočne Hrvatske, specifična je razvojna faza zbog niza okolnosti, koja time zaslužuje posebnu stručnu pozornost i raspravu.

Zaštićena hrvatska nematerijana umijeća i vještine u svim izričajima i ona na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi čovječanstva: pjevanja, svirke, govora, rukotvorstva i obrtništva upravo na svim, većim ili manjim manifestacijama – Smotrama folklor dobivaju na značaju i važnosti u svoj svojoj punini. I prenošenju na mlađe generacije, u budućnost, s porukom prema svijetu.

Kroz preko 50 godina scenskog i manifestacijskog predstavljanja KUD-ova na velikim priredbama Vinkovačkih jeseni, Brodskog kola, Đakovačkih vezova, Šokačkog sijela u Županji, dogodile su se neminovne sudioničke smjene generacija, izvorne transformacije, rekonstrukcije folklornih izričaja, ali i kulturološko-sociološke, ruralno-urbane i općenito modernizirane promjene.

Literatura

Ferić, Mihael. 2016. *Folklorna glazba Panonske zone*. Vinkovci: Kulturni centar Gatalinka.

Gligorević, Ljubica. 2001. „Vinkovačke jeseni – blagdan baštine“. U: *Vinkovci, Jeseni te krase*. Zagreb: Hit Art Zagreb. 3-11.

Gligorević, Ljubica. 2008. „Folklor i scena“. U: *Predstavljanje tradicijske kulture na sceni i u medijima*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, biblioteka Nova etnografija / Hrvatsko etnološko društvo. 163-175.

Gligorević, Ljubica. 2012. „Vukovarsko-srijemska folklorna društva i tradicijske priredbe.“ U: *Monografija VSŽ Prostor, ljudi, identitet*. Zagreb – Vukovar: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar – VSŽ. 311-318.

Ivančan, Ivan. 1971. *Folklor i scena*. Zagreb: Prosvjetni sabor Hrvatske.

Koordinacioni odbor VJ. 1975. 10. Vinkovačkih jeseni. Vinkovci: Vinkovačke jeseni.

Koordinacioni odbor VJ. 1985. Vinkovačke jeseni 1966.-1985. Vinkovci: Vinkovačke jeseni.

Radauš-Ribarić, Jelka. 2002. „Prve Vinkovačke jeseni 1966. godine“. U: *Vinkovci i okolica, Posebno izdanje*. Vinkovci: SN Privlačica.

Trideset Vinkovačkih jeseni. 1996. Vinkovci: Vinkovačke jeseni.

Vinkešević, Josip. „23.8.-30.8.2015. Kola“. U: *20. Seminar folklor Panonske zone*. Vinkovci: KC Gatalinka Vinkovci. 204-223.

Građa

Bilteni Vinkovačkih jeseni do 1990. godine

Dokumentacija - Arhivska građa Etnološkog odjela Gradskog muzeja Vinkovci, 1979.-2018.

Gligorević, Ljubica. 1990./2018. *Terensko istraživanje, foto i video građa*. Vinkovci: Gradski muzej Vinkovci

Gligorević, Ljubica. 2006. „40 Vinkovačkih jeseni u kulturno-povijesnom i suvremenom kontekstu“. *Rukopis*. 1-48.

Izvori

Cvelferija. <https://hr.wikipedia.org/wiki/Cvelferija> (pogledano 25. studenog 2018.)

IN MEMORIAM: ZVONIMIR VANĐURA Preminuo jedan od začetnika Jeseni
<http://www.glas-slavonije.hr/356080/4/Preminuo-jedan-od-zacetnika-Jeseni> (pogledano 18. veljače 2018.)

Održana 20. Županijska smotra dječjeg folklor u Cerni

<http://www.vusz.hr/novosti-najave-i-sluzbene-obavijesti/odrzana-20-zupanijska-smotra-djecjeg-folklor-u-cerni> (pogledano 30. studenog 2018.)

Velika obljetnica - Sto godina folklor u Bošnjacima <http://www.glas-slavonije.hr/219646/4/Sto-godina-folklor-u-Bosnjacima> (pogledano 14. prosinca, 2013.)

Promidžbeni programi Vinkovačkih jeseni do 2018.

Vinkovačke novosti (List), uvezana godišta 1966.-2018.

Ljubica Gligorević, mr. sc.
muzejska savjetnica,
Gradski muzej Vinkovci

Zdravko Obradović

Primjer uspješnog rada i
djelovanja amaterskog društva.
Na Neretvu misečina pala

Amateri kulturno-umjetničkih društava, odnosno kulturno-umjetničkih udruga, najbolji su čuvari tradicijske baštine kao nematerijalnoga kulturnog dobra. Ministarstvo kulture i njegova uprava za zaštitu kulturne baštine ponosni su na Registar kulturnih dobara RH koji je popunjen raznolikom izvornošću sačuvanih glazbenih i plesnih običaja kao i načina odijevanja u bogatoj tradiciji hrvatskoga naroda. Djelovanje kulturno-umjetničkih udruga i društava kulturološki je nemjerljivo u očuvanju tradicijske baštine užega, odnosno širega zavičaja.

Prve početke u njegovanju folklora u Metkoviću bilježimo 1950. godine, a početke rada Kulturno-umjetničkoga društva u Metkoviću od 9. veljače 1977. godine. Osobitosti i djelatnosti KUD-a „Metković“:

- uspješan nositelj amaterskoga kulturnog stvaralaštva u gradu, županiji i Republici Hrvatskoj
- promicatelj tradicijske kulture i uspješan prikazivač glazbenih, plesnih i drugih vrijednosti na domaćim i inozemnim scenama
- uspješna udruga koja čuva baštinu – prezentira njezine načine življenja
- institucija uvažena od svih koji vrednuju i pridonose istraživačkom i znanstvenom radu tradicijske baštine
- uspješan organizator i pokretač osnivanja i obnove rada mnogobrojnih skupina u dolini Neretve, županiji i cijelom obalnom i otočnom području
- uspješan organizator radionica, seminara i smotri
- izdavač praktikuma za šivanje neretvanske ženske i muške narodne nošnje
- izdavač kompaktnih diskova starih napjeva i izvedbi najuspješnijih sudionika Smotre folklora „Na Neretvu misečina pala“
- organizator Škole folklora za uzraste od 6 do 14 godina
- organizator koncerata i sudionik brojnih nastupa u zemlji i inozemstvu, kojima povezuje svoj grad s europskim gradovima te promiče njegovo ime, ime doline Neretve i Dubrovačko-neretvanske županije, bisera među županijama

Osamdesetih godina prošloga stoljeća folklorni entuzijasti iz maloga urbanog Metkovića, s desetak tisuća stanovnika, skromnih turističkih kapaciteta, s prelijepim ljetnim i zimskim gledalištem, a na prijedlog Prosvjetnoga sabora kulture, preuzimaju organizaciju „Republičke smotre folklornog stvaralaštva“ koja kasnije prerasta u „Smotru folklora Dalmacije“, jedinstvenu regionalnu smotru cijeloga obalnoga i otočnoga pojasa. Preuzimajući organizaciju regionalne smotre, Kulturno-umjetničko društvo, kao amaterska institucija, pokreće rad mnogobrojnih društava, koja su aktivnosti čuvara zavičajne baštine gotovo pohranili u zaborav. Društvo je imalo sreću što je u njegovim redovima bio vrhunski poznavatelj folklorne građe jadranske zone. Zahvaljujući znanju, započinje faza obnavljanja starih i osnivanja novih skupina na cijelom regionalnom području.

Hrvatska je u to doba imala organizirane i uhodane smotre u ravničarskom dijelu Lijepe Naše kao što su „Vinkovačke jeseni“, „Đakovački vezovi“, „Brodsko kolo“ te

„Međunarodna smotra folklor“ u Zagrebu. Metkovska je smotra svojom organizacijom tijekom godina stala uz bok navedenih smotri.

Vrijedno je zabilježiti da na početku Smotre na području Dubrovačko-neretvanske županije djeluje deset folklornih skupina uključujući i FA „Lindžo“, a danas ih aktivno djeluje 26. Prema statističkim podacima današnjih triju županija; Splitsko-dalmatinske, Šibensko-kninske i Zadarske; na njihovu je području u to vrijeme djelovao mali broj društava. Tijekom godina kontinuiranoga održavanja Smotre folklor „Na Neretvu misečina pala“, koja to ime dobiva na desetoj smotri, značajno raste broj dalmatinskih obalnih i otočnih skupina koje obnavljaju svoj rad. Zanimljiv je primjer otoka Pašmana na kojemu nije bilo niti jedne folklorne skupine, a danas ih je uspješno deset.

Značaj i ugled Smotri folklor „Na Neretvu misečina pala“ daje velik broj stručnjaka i institucija čiji je zadatak usmjeriti rad društava prema što izvornijoj izvedbi. Sudjelovanje stručnjaka folklorista, etnologa i etnomuzikologa te razgovori na okruglim stolovima pridonose kvaliteti izvedbi. Kritike upućene na nedostatak kvalitete prihvaćaju se kao dobronamjerne, s ciljem ispravka.

Zadatak Smotre da obnovi rad brojnih udruga urodio je plodom. Zahvaljujući ovoj regionalnoj smotri i doprinosu Hrvatskog sabora kulture da se osnuju zajednice kulturno-umjetničkih udruga na razini županija, danas djeluju županijske smotre. Najuspješnije skupine sa županijskih smotri šalju se na uvažene hrvatske smotre kao predstavnici županija pa se tako mreža folklornih smotri širi na više razina. O kvaliteti smotri trebaju skrbiti organizatori. O kvaliteti amaterskih izvedbi brigu treba preuzeti struka. Kako? O tome valja otvoriti raspravu!

Primjerene plesne i glazbene radionice te radionice učenja šivanja i vezenja odjevnih predmeta, primjer su edukativnoga učenja, osobito obnove tradicijskih nošnji uništenih u Domovinskom ratu. Uz folklorni dio, Smotra u Metkoviću njeguje načine pjevanja marijanskih pučkih hodočasničkih pjesama. Koncertom, koji će se iduće godine po 18. put održati u crkvi sv. Ilije, opravdava se svrha čuvanja i toga tradicijskoga blaga hrvatskoga. U okviru Smotre organiziraju se programi na temu predstavljanja određenog nematerijalnog dobra. To je dobar primjer da se nematerijalno bogatstvo iz drugih područja prezentira i postaje primjerom obnove. Predstavljanje slikara i kipara iz različitih dijelova Hrvatske, koji svoje stvaralaštvo crpe iz tema svoga krajolika, dobar je primjer kako amatersko stvaralaštvo treba biti dostupno i izvan prostora na kojemu nastaje.

Smotra, a s njom i KUD „Metković“ kao organizator, svoju aktivnost potvrđuje u izdavaštvu. Navodimo primjere tiskanja knjige „Narodne nošnje Metkovića i okolice“ u nakladništvu Hrvatskog sabora kulture. Najnovija knjiga prof. Radojke Bagur (nakladništvo HSK, Matica hrvatska i KUD „Metković“) vjerno opisuje načine življenja i odijevanja od 18. do 21. stoljeća u delti Neretve svjedočeći kontinuiranu brigu u očuvanju tradicijske baštine.

KUD „Metković“ objavljuje vrijedne albume najuspješnijih izvedbi marijanskih napjeva. Najbolje glazbene izvedbe sa Smotri folklor skupina Dubrovačko-neretvanske

županije „Sviraj lire, pucali ti konci“ i skupine Splitsko-dalmatinske županije „Da san vila i da iman krila“ kvalitetne su glazbene izvedbe izdavačke djelatnosti. Hrvatski radio tijekom cijele godine emitira emisije snimljene na Smotri.

Turistička ponuda smotri treba privući domaće i strane goste pa je neophodna suradnja s turističkim zajednicama. Uspješan je primjer na ovom području suradnja s Turističkom zajednicom grada Dubrovnika, domaćina u nastupima sudionika Smotre subotom i nedjeljom na Stradunu ispred crkve sv. Vlaha.

Budući da se priredbe u sklopu Smotre folkloru „Na Neretvu misečina pala“ održavaju na rijeci, vodi koja život znači, valjalo bi ustrajati na ideji scene na Neretvi. Neretva, kao turistička destinacija, uz Smotru turistima nudi muzejske aktivnosti s područja arheologije i ornitologije, safari vožnje, gastronomske specijalitete i druge brojne aktivnosti vezane uz rijeku i njezine pritoke. Uz Smotru folkloru, brend neretvanske regije, i Maraton lađa doprinosi uspješnoj ponudi Dubrovačko-neretvanske županije.

Prateći europske regije i važnost razvoja i očuvanja tradicije, organizatori su potaknuli suradnju s jadransko-jonskom euroregijom.

U pripremi 35. Smotre folkloru „Na Neretvu misečina pala“ koja će se održati 16. – 19. svibnja 2019. najavljena je i promjena njezina naziva jer regionalna dalmatinska smotra prerasta u međunarodnu smotru folkloru jadranske Hrvatske.

Zdravko Obradović, dipl. ing.
predsjednik Skupštine Hrvatskog sabora kulture,
tajnik Kulturno-umjetničkog društva „Metković“

Vesna Peršić Kovač

Folklorni amaterizam u
Koprivničko-križevačkoj županiji.
Odnos i suradnja lokalne zajednice,
ustanova i udruga

Povijesni pregled

Počeci folklornog amaterizma u Koprivničko-križevačkoj županiji vežu se uz kulturne i prosvjetne aktivnosti u okviru Seljačke slogekoja je kao jedna od organizacija Hrvatske seljačke stranke osnovana 1925. godine, a već 1929. zbog Šestosiječanjske diktature prestaje s radom. Ponovnu uspostavu i procvat aktivnosti doživljava tijekom razdoblja 1935. – 1941. kada su i osnovani brojni ogranci u Podravini (Leček 2006).

Tako je početkom dvadesetih godina prošlog stoljeća na području kotara Đurđevac i Koprivnica djelovalo ukupno deset ogranaka, dok ih je 1940. godine bilo četrdeset dva. Njihova uloga bila je čuvanje i prenošenje informacija o tome „kako se nekada pjevalo, što se i kada nosilo i kakvim su se običajima pratili važni događaji u životu“ (Leček 2006: 50). Kako bi članovima svojih ogranaka pokazali važnost čuvanja tradicije i običaja, čelni ljudi svojim su vlastitim primjerom i načinom života nastojali iste sačuvati od zaborava. Kao primjer navodimo fotografiju tajnika ogranka u Đurđevcu, Marka Matkova snimljenu u božićnom ugođaju na slami.¹ Folklorni amaterizam bio je samo jedna od brojnih aktivnosti kao što su primjerice programi opismenjavanja, osnivanje knjižnica i čitaonica, organiziranje predavanja, rad predstavljačkih (dramskih) skupina, prosvjetna sijela i drugo. Važno mjesto zauzimala je seljačka književnost i rad istaknutih podravskih autora Mihovila Pavleka Miškine i Mare Matočec, koji su, osim pisanjem, veliki doprinos davali i drugim oblicima djelovanja. Nakon 1935. godine sve značajniju ulogu u radu ogranaka imaju pjevački zborovi kao što su primjerice oni u: Virju, Đelekovcu, Drnju, Gotalovu, Koprivnici, Torčecu, Koprivničkom Ivancu, Novigradu Podravskom, Miličanima i Kutnjaku, a javljaju se i tamburaški sastavi u Koprivnici, Đurđevcu, Repašu, Botovu i drugdje (Leček 2006: 60). Tijekom istog razdoblja sve značajnije mjesto u radu zauzimaju smotre seljačkog stvaralaštva i preuzimaju značaj smotri pjevačkih zborova održavanih jedno desetljeće ranije. Na navedenim smotrama folklorne skupine prezentiraju pjesme, plesove, običaje i nošnje svojih mjesta i neposredne okolice. Od značajnijih smotri ističemo one održane u Virju 2. svibnja 1937. i Koprivnici 30. svibnja iste godine. Podravske novine broj 23 od 6. lipnja 1937. na naslovnoj stranici donose iscan izvještaj pod nazivom „Seljačka smotra u Koprivnici“ ističući kako je nastupilo osam ogranaka Seljačke sloge iz kotara i grada Koprivnice, a autor članka upustio se i u analizu samog programa naglašavajući kako je većina sudionika shvatila svrhu smotre, a to je prikazivanje *samonikle narodne pjesme*. Ovaj stav autoru je potvrdio i glazbeni stručnjak i član prosudbene *porote* sa smotre Zlatko Špoljar. Što se nošnje tiče, autor članka ističe kako su plesači nastupili u *staroj narodnoj nošnji svoga kraja*. Valja istaknuti da su ogranci nastupali i na smotrama izvan svojih kotara. Tako je primjerice na središnjoj smotri u Zagrebu svake godine kotar zastupala druga skupina, a zabilježene su i aktivnosti populariziranja ove aktivnosti prikazivanjem filma o zagrebačkoj smotri u Koprivnici i Đurđevcu 1937. godine.

¹ Podaci dostupni na: <https://podravske-sirine.com.hr/>

Tijekom II. svjetskog rata rad ogranaka Seljačke sloge zamire, da bi se po završetku rata ponovno aktivirao. Tako već 1948. godine Kotarski savjet Seljačke sloge, Hrvatskog seljačkog prosvjetnog društva Koprivnica poziva na smotru hrvatske seljačke kulture navodeći sudionike, ogranke Seljačke sloge iz Đelekovca, Hlebina, Drnja, Herešina, Koprivničkog Ivanca, Novigrada i Sigeca, ali i Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“ iz Plavšince te goste iz okolice Zagreba. Najavljuje se kako će sudionici nastupiti sa starinskim pjesmama i narodnim plesovima.²

Folklorne udruge i kulturno umjetnička društva u Koprivničko-križevačkoj županiji danas

Tijekom druge polovice dvadesetog stoljeća na području županije koje obuhvaća bivše općine Koprivnica, Đurđevac i Križevci djeluju brojne folklorne udruge, od kojih su neke ostale aktivnima do danas. Krajem prošlog stoljeća – točnije 1999. godine – s namjerom da se udugama olakša rad, Koprivničko-križevačka županija pokrenula je osnivanje Zajednice kulturno-umjetničkih udruga. Cilj osnivanja bio je objedinjavanje, koordiniranje i međusobno povezivanje udruga. Zajednica danas broji 54 udruge i oko 3500 članova organiziranih u različite sekcije, a među njima su najbrojnije one koje njeguju folklorni amaterizam izvodeći izvorni ili koreografirani program. Svake godine organiziraju se županijske smotre i susreti za sva područja stvaralaštva, a Zajednica se o svojim članovima brine i putem organiziranja različitih seminara i edukacija. Suorganizator je Međunarodnog festivala folklor „Iz bakine škrinje“, a podupire i različite festivale i manifestacije svojih članica manjeg obima kao i njihove nastupe u zemlji i inozemstvu.

Osim županije, udruge ostvaruju i suradnju s gradovima i općinama na čijem području djeluju. Moramo naglasiti kako je ta podrška vrlo različita. Osobito se to odnosi na onu financijske prirode. Neke općine i gradovi udugama dodjeljuju minimalna sredstva u iznosu od 2.000-3.000 kuna godišnje, no ima i pozitivnih primjera poput Općine Virje koja je primjerice 2015. godine za rad HPD „Ferdo Rusan“ izdvojila 70.000,00 kn. Osim redovnog rada tijekom čitave godine, jedinice lokalne samouprave sufinanciraju manifestacije i nastupe poput festivala, folklornih susreta i prikaza običaja vezanih uz pojedine blagdane. Primjer ovog posljednjeg je vrlo uspješna manifestacija „Matkanje“ u Delovima kojom se čuva običaj matkanja, odnosno razmjene uskršnjih jaja pisanica tijekom nedjelje koja slijedi nakon Uskrsa, a u Podravini je zovu bela ili matkana nedelja. Navedenu manifestaciju financijski i organizacijski podržava matična općina Novigrad Podravski. Podrška udugama na žalost često ovisi o proračunskim sredstvima s kojima općine i gradovi raspolažu, ali i o senzibilitetu i sposobnosti prepoznavanja rada folklornih udruga od strane čelnika i onih koji sudjeluju u donošenju odluka o financiranju. Upravo iz tog razloga, podrška može izostati

² Plakat za navedenu priredbu čuva se u zbirkama Muzeja grada Koprivnice.

promjenom čelnih ljudi nakon izbora. Obzirom na to da su članovi udruga koje se bave folklornim amaterizmom veliki entuzijasti koji većinom volonterski i s ljubavlju provode aktivnosti, uvježbavaju program i organiziraju nastupe okupljajući velik broj mladih kod kojih potiču aktivno provođenje slobodnog vremena i razvoj pozitivnog odnosa spram kulturne baštine i njezinog očuvanja, često financijska podrška nije presudna za rad i funkcioniranje udruge ako je prisutna druga vrsta prepoznavanja kvalitetnih projekata i pružanje stručne i organizacijske pomoći i podrške. Stoga bi bilo nužno uspostaviti sustav rada s udrugama iz ovog područja koji bi uključivao zapošljavanje stručnjaka i dostupnost njihovih usluga. Ta stručna pomoć donekle je dostupna u procesu suradnje udruga s baštinskim ustanovama – prije svega muzejima, kojom udruge putem različitih zajedničkih aktivnosti kao što su radionice, istraživanja, stručni i znanstveni radovi objavljeni u muzejskim publikacijama, izložbe te kroz uvid u muzejsku građu i dokumentaciju u svrhu rekonstrukcije nošnje, pjesama, plesova i običaja mogu dobiti kvalitetnu stručnu pomoć. Ipak, nameće se zaključak temeljen na dugogodišnjem osobnom iskustvu kako takva vrsta pomoći nije dostatna za kvalitetan rad za koji je nužna konstantna dostupnost stručne pomoći koja se s novim trendovima u društvu sve više veže i uz područje izrade i prijave projekata na različite natječaje kojima je moguće ostvariti potpore iz europskih fondova.

Literatura i izvori

Leček, Suzana. 2006. „Djelovanje Seljačke sloge u Podravini“. *Podravina*. Vol 5, broj 9. Samobor: Meridijani. 49-85.

<https://podravske-sirine.com.hr/>

<https://www.virje.hr/>

Vesna Peršić Kovač, prof.
viša kustosica,
Muzej grada Koprivnice

Lidija Bajuk

Hote v kolo! - prednosti i nedostaci
folklornog amaterizma u očuvanju starijih
međimurskih plesova

U 19. stoljeću svećenik Stjepan Mlinarić pisao je o plesnoj *kalamajki*, povjesničar Ivan Kukuljević Sakcinski o *plesu u međimurskoj krčmi*, a etnomuzikolog Franjo Ksaver Kuhač o *poskočici iz Međimurja* (Ivančan 1987: 9, 49). U 20. stoljeću etnomuzikolog Vinko Žganec utvrdio je arhaičnost *pjesama u kolu* (Žganec 1924: 8, 10), a etnokoreolog Ivan Ivančan plesanje *starih kola* isključivo uz istodobno plesno pjevanje (Ivančan 1987: 121). Uzroke uočene razgradnje starijih plesnih oblika oni su pripisali povijesnim vjerskim zabranama *nepoćudnih plesova*, zabranama javnih okupljanja pod stranom vlašću, razgradnjom porodičnih zadruga i osobitostima scene (Žganec 1921: 100; Novak 1991: 96, 137). Izvan folklornog konteksta Međimurke i Međimurci su u istom stoljeću uglavnom plesali parovni *drmeš*, *čardaš*, *mazurku*, *polku* i *valcer* (Ivančan 1987: 183). Elemente starijih plesnih oblika sadrže i međimurski folklorni plesovi koje je, na poticaj Vinka Žganca i skladatelja Josipa Štolcera Slavenskog, prema vlastitim sjećanjima rekonstruirala skupina međimurskih pučkih koreografa (Novak 1991b: 135, 138). Etnomuzikologinja Naila Ceribašić problematizirala je „kako su te lokalne izumljene prakse u svega nekoliko godina prerasle u jednu od osnovnih odlika cjelokupne regionalne tradicije javnog predstavljanja narodne pjesme i plesa“ (Ceribašić 2003: 203). Prekinuta plesna tradicija ponovno je zaživjela zahvaljujući popularnosti i utjecaju mjesnih folklornih društava tijekom 20. stoljeća. Ipak, do sredine 20. stoljeća stariji plesovi s rekvizitima, mimički i imitativni plesovi te biračka kola opstali su pod okriljem tradicijske svadbe, godišnjih pučkih običaja i dječjih igara. Danas se izvode kroz četrdesetak obredno-običajnih i radnih napjeva te kroz uspavanke.

Međimurski svećenik Stjepan Mlinarić zabilježio je *kolo*, *narodni-national* i *kalamajku*, pretpostavivši da su *drmeš*, *čardaš* i (*drmeš*) *palotaš* inačice istog plesnog oblika jer su u drugim hrvatskim krajevima *tanac*, *drmeš* i *čardaš* istoznačnice (Ivančan 1987: 18-19). Mađarski skladatelj Bartók mađarskom *czárdásu* pripisao je podrijetlo iz mađarskoga obredno-pastirskog kolomejkáta. Prvi hrvatski etnomuzikolog Franjo Ksaver Kuhač uočio je sličnost tzv. hrvatskog tanca i parovnog *čardaša* (Sremac 1983: 59). Etnolog Milovan Gavazzi zabilježio je međimurska *vuzmena* i *ivanjska kola* te instrumentalnu pjesmu 'Dudaš' koju su u međimurskim crkvama svirali orguljaši kantori (Gavazzi 1988: 153; 1991: 40), izvorno izvođenu na *dudama* (Ivančan 1987: 120), vjerojatno kao *drmeš* u *kolu*. Vinko Žganec spomenuo je međimursko uskrsno *kotoripsko* i *jurjevsko kolo* te je poistovjetio *čipčardaš/kuritare s međimurskim drmešom* (Žganec 1990: 182, 164, 195). Etnokoreolozi su pretpostavili razvoj *šotiša* u donjem i *čardaša* u gornjem Međimurju iz europski rasprostranjenog *zibenšrita* (Ivančan 1987: 19); uočili su sličnost *drmeša*, *čardaša* i *drmeša palotaša s tancom*, uzmicanje *drmeša palotaša pred čardašom*, samostalni razvoj *čipčardaša* iz hrvatskog *kola/tanca* i njegov utjecaj na mađarski *csárdás* (Sremac 1983: 58-59, 71-73).

Budući da međimurski mađarizam *čordaš* imenuje 'kravara', da hungarizam *csárdás* označava mađarski, vjerojatno izvorno pastirski ples jer se etimologizira iz mađ. *csárda* 'taverna' i dalje iz tur. *çârdâk* 'vrtna sjenica; ljetna kućica', da zapadnoukrajinsku svadbenu

kolomiy(k)u, mađarski *kolomejkát*, međimursku i prekmursku *kalamajku* te dubrovačku kontradancu *kala-majku* (Sremac 1983: 73), te da značajan broj hrvatskih izvanliturgijskih obrednih godišnjih i svadbenih pjevanih plesova obilježavaju podudarne plesne figure, a njihove plesne napjeve metrički obrazac 4+4+4+2, parovni *drmeš* razvio se iz hrvatskoga *biračkog kola* u kojem se *drmeš* plesao, kakvo je bila i *kalamajka*, tj. iz *kolomyj(k)e* – obrednog plesa podrijetlom iz okolice grada Kolomyje u ukrajinskome povijesnom Zakarpaću, omiljenog i među slavenskim Poljacima, Česima i Slovacima te među neslavenskim Rumunjima, Mađarima i Romima. Riječ je o sinkopiranom *kolu* strukturiranom od plesno-pjevanog, pjevano-instrumentalnog i instrumentalnog dijela, u čijem se središtu izmjenjuju virtuozni plesači i plesački parovi. Jedna od njegovih plesnih figura je i *ptica kukavica* koja se također javlja kao poetski motiv plesnog napjeva *kolomiy(k)e* te u međimurskim i drugim hrvatskim obrednim pjesmama sličnoga metričkog obrasca:

Zazulečko, kukulečko, pozyč'-komi krylec', / naj poleču vodvjedati, de moj čornobrivec!... (Ukrajina)

Kukavača kukavala pred Petrovim den... (Dekanovec, Žganec 1924: br. 43)

Ritmički obrazac 4+4+4+2 ili njegove okrnjene inačice osnova su i međimurskih pastirskih ('Zginula je pikuša'), ophodnih ('Tu za repu, tu za len'), svadbenih ('Vu dvoru su tri stoleki', 'Sin po sobi puže strelja', 'Međimurski lepi dečki', 'Žena muža po strnišću pase', 'Ftiček veli', 'Teči, teči, bistra voda', 'Igraj kolo') i četiri ophodna plesna napjeva ('Tri ftičice goru preletele', 'Ta divojka', 'Turki robe', 'Mikor konje') uskršno-ivanjskoga tzv. *kotoripskog kola* koje se izvodilo još krajem 19. i u prva dva desetljeća 20. stoljeća (Gönczi 1995: 77; Žganec 1924: 10).

Žena muža, žena muža po srnišću pase... (Dekanovec, Žganec 1924: br. 348)

Ta divojka, ta divojka / ka junakom draga... (Kotoriba, Žganec 1924: br. 18)

Vido Bagur: KUD Kotoriba (Vitez 2014: 30)

Obnovljeno je 70-ih godina 20. stoljeća zahvaljujući članovima kotoripskoga folklornog društva (Sabolić 1995: 21). Međimurska folkloristica Marija Novak utvrdila mu je kulturna obilježja (Novak 1991b: 136), a Vinko Žganec zabilježio mu je krnji oblik još u istočnomeđimurskim naseljima Donji Vidovec i Donja Dubrava (Žganec 1924: 10), nedaleko Kotoribe po kojoj je ples imenovan i u kojoj ga još danas izvodi mjesna folklorna skupina. S obzirom na obredni kontekst i kulturna obilježja, ali i mnogostruke običajne podudarnosti Zakarpaća i današnjih područja nekadašnje povijesne Hrvatske u doba narodnih vladara, plesovi metričkog obrasca 4+4+4+2 datiraju u doba prije uspostavljanja Austro-Ugarske Monarhije. Nepravilnome šestodijelnom obrascu sveukupno dvadeset i četiri napjeva kotoripskog kola Ivančan je utvrdio dinarsko podrijetlo (Ivančan 1987: 17), a Novak pripisala odjeke iz doba hrvatskih migracija pred Osmanlijama (Novak 1991a: 207-208). Nekajkavske riječi kotoripskih napjeva (*divojčica, junak, hladna, studena*) povjesničari književnosti (Zvonimir Bartolić, Ivan Zvonar), teolozi (Juraj Kolarić), folkloristi (Ljudevit Sabolić) i dijalektolozi (Anđela Frančić, Mijo Blažeka) protumačili su bliskim prožimanjem čakavske i kajkavske pisane književnosti 16. i 17. stoljeća s čakavskom i kajkavskom usmenošću, štokavskim podrijetlom istočnih Međimuraca, odnosno utjecajem govora manjeg broja asimiliranih primorskih, goranskih i/ili zapadnobosanskih vojnika pristiglih u Međimurje nakon Mohačke bitke ili uključenih u sastav protuosmanlijske vojske međimurskih plemićkih vojskovođa Zrinskih (Zvonar 1990: 320; Kolarić 1992: 168; Sabolić 1995: 18; Blažeka 2009: 156-157, 161).

Kotoripsko kolo najcjelovitija je plesno-pjevana tradicija donjeg Međimurja i jedna od najstarijih hrvatskih plesnih tradicija uopće, očuvana zahvaljujući dugotrajnom i sustavnom folklornom amaterizmu u Međimurju. Budući da su plesna, tekstološka, dijalektološka i etnomuzikološka obilježja njegovih plesnih napjeva povezana s predodžbama starih Slavena za plodnost i rodost zadružne porodice i lokalne zajednice, ono je svjedočanstvo o povijesnom susretanju i prožimanju slavenskoga prekršćanstva i kršćanstva. U tom smislu, moguće ga je razmatrati u kontekstima pretpostavljenih povijesnih doseljenja Hrvata iz Zakarpaća i srednjovjekovne Bosne te u vezi s oslicima na bosanskim i hrvatskim ranosrednjovjekovnim kamenim nadgrobnicima. Međutim, nepoznavanje obredno-običajnog konteksta izvođenja *kotoripskog kola*, tematsko-motivsko nerazumijevanje njegovih stihova te njegova fragmentarna izvedba na folklornoj sceni nauštrb scenski atraktivnije i u Međimurju omiljenije prakse plesanja parovnih plesova *drmeša palatoša, čipčardaša, zibenšrita, šotiša, šamarjanke, polke* itd., a s tim u vezi i sve manja zainteresiranost pomlađenih folklornih skupina za njegovo izvođenje, uzroci su razgradnje tog plesa. Stoga *kotoripsko kolo* zahtijeva reafirmaciju i nov folklorni pristup u očuvanju izvedbene cjeline, a zajedno s *vuzmenim kolima* širega kajkavskog područja, s kojima predstavlja cjelovitiji dio stihovanog slavenskoga mita, uvrštavanje na Listu zaštićenih nematerijalnih kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Literatura i izvori

Bajuk, Lidija. 2018. *Odjeci slavenskog mita u nematerijalnoj kulturi Međimurja* (doktorska disertacija). http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/10225/1/Lidija_Bajuk.pdf.

Blažeka, Đuro. 2009. „Utjecaj štokavskih doseljenika na istočni dio međimurskog dijalekta“. *Hrvatski dijalektološki zbornik* 15, 155-166.

Ceribašić, Naila. 2003. *Hrvatsko, seljačko, starinsko i domaće: Povijest i etnografija javne prakse narodne glazbe u Hrvatskoj*. Zagreb: IEF.

Gavazzi, Milovan. 1988. „S fonografom kroz Međumurje (1925)“. *Izabrani radovi s područja glazbe (1919 – 1976)*. Zagreb: KPSH, 143-157.

Gavazzi, Milovan. 1991. *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*. Zagreb: HSK.

Gönczi, Ferencz. 1995. [1895] *Međimurje – ljudi, vjerovanja, običaji*. Čakovec: Chak.

Ivančan, Ivan. 1987. *Narodni plesni običaji Međimurja*. Zagreb: KPSH.

Kolarić, Juraj. 1992. *Povijest Kotoribe*. Kotoriba: ŽU Kotoriba.

Novak, Marija. 1991a. „Prožimanja dinarski i panonskih plesnih elemenata u tradicijskom međimurskom kolu“. U: *Zbornik radova 29. kongresa SUFJ*, Hvar 1982. T. Đurić i dr., ur. Zagreb: HDF, 205-208.

Novak, Marija. 1991b. „Uloga Vinka Žganca u poslijeratnom razvoju narodnih plesova u Međimurju“. *Narodna umjetnost, posebno izdanje (Uz stogodišnjicu rođenja V. Žganca)* 3. Zagreb: IEF. 133-141.

Sabolić, Ljudevit. 1995. „Narodne pjesme i plesovi u Kotoribi (do osnutka KUD-a)“. *KUD-ovih 20 godina. Kulturna slika Kotoribe (uz 20 godina KUD-a Kotoriba)*. Kotoriba: KUD Kotoriba, 7-48, 97-118.

Sremac, Stjepan. 1983. „O hrvatskom tancu, drmešu, čardašu i porijeklu drmeša“. *Narodna umjetnost* 20. Zagreb: IEF. 57-73.

Vitez, Zorica, ur. 2014. *48. međunarodna smotra folklora Zagreb, Hrvatska, 16. – 20. 7. 2014./48th International Folklore Festival. Zagreb, Croatia, 16 – 20 July 2014 / Zagreb: MSF, KD.*

Zvonar, Ivan. 1990. „Jezične, poetske i motivske osobitosti međimurskih usmenih popijevaka“. *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*, knjiga 1. Zagreb: ZZIF, 319-334.

Žganec, Vinko. 1924. *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (svjetovne)*, I. sv. Zagreb: JAZU.

Žganec, Vinko. 1990. *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*, knjiga 1. Zagreb: ZZIF.

Lidija Bajuk, dr. sc.
Institut za etnologiju i folkloristiku

Katarina Bušić

Narodna nošnja u folklornoj
primjeni - prošlost, sadašnjost
i perspektive

Etnologija i kulturna antropologija danas promatraju, valoriziraju i tumače upotrebu i značenje narodnih nošnji i pojedinih odjevnih elemenata, u različitim prigodama javne i privatne naravi, definirajući kulturu i identifikacijske procese kao dinamične promjenjive kategorije koje se proživljenim ljudskim iskustvima prilagođavaju društvenim, političkim, ekonomskim i drugim datostima vremena. Narodnu nošnju stoga ne određuju samo njezin oblik i materijal, tipološke i stilske osobitosti, nego prije svega kontekst upotrebe u kulturi zajednice i složen sustav pridodanih joj znakova/značenja koji je promjenjiv u vremenu.

Narodna nošnja (ili rjeđe upotrebljavana sintagma tradicijsko ruho) – *oprava, ruho (ruvo), roba, rubenine, halje, linje...* – označavala je, u prvome redu, odjeću izrađenu na selu od sirovina i materijala također domaće izrade (konoplje, lana, vune, svile). Pri tome se na neki način podrazumijevao i ukupan složen proces uzgoja i obrade tekstilnih sirovina, izrade tkanina, šivanja i, konačno, ukrašavanja pojedinih odjevnih elemenata. Upravo zahvaljujući činjenici da je do prvih desetljeća 20. st. izrada tekstila ostala najvećim dijelom na razini rukotvorstva, odnosno kućne izrade, te da je taj nekadašnji primarno ženski posao u pripremi svakodnevne i svečane odjeće za članove obitelji omogućivao zadovoljenje osobnih stvaralačkih pobuda, nastajale su brojne raznolikosti u tehnološkoj, ornamentalnoj i kromatskoj izvedbi, vidljive upravo na narodnim nošnjama i uporabnom kućnom tekstilu. Prema određenim osobitostima izrade i upotrebe materijala, posljednjih stotinu pedeset godina, za koje postoje precizniji pisani i slikovni podaci, odijevanje seoskog stanovništva na ovim prostorima može se razvrstati u stariji i noviji vremenski sloj. Starinski tip odijevanja pripada većem dijelu 19. st.; određuje ga uporaba odjevnih elemenata izrađenih gotovo isključivo u domaćoj radinosti, s vidljivim starijim utjecajima i većom regionalnom sličnošću. Istodobno s prestankom svakodnevne upotrebe starinskoga ruha i počecima odijevanja po uzoru na građanske slojeve stanovništva, u seoskim sredinama nastaje noviji odjevni sloj. Oblikovan je u okviru novonastalih društveno-gospodarskih prilika (raspada seoskih kućnih zadruga, prodora stranoga kapitala, razvoja trgovine) od zadnje četvrtine 19. st. do u početke 20. st., pod znatnijim građanskim utjecajima, koji se očituju u djelomičnom preuzimanju krojeva gradskoga srednjoeuropskoga ruha, odjeće obrtničke proizvodnje i sve većoj primjeni tvorničkih tkanina (svile, brokata, baršuna, kašmira i sl.) u izradi te različitoga pozamanterijskoga materijala (tekstilnih i metalnih vrpca, gajtana, puceta, čipke, žica, šljokica i sl.) u ukrašavanju ruha. Nove materijale seosko je stanovništvo prilagođivalo svojim potrebama i ukusu što je, prema nekim onodobnim tumačenjima, uzrokovalo svojevrsnu estetsku degradaciju ruha, a u svakom slučaju jače diferenciralo lokalne inačice odijevanja koje su u najvećoj mjeri prisutne i danas i koje su prepoznatljive kao narodna nošnja određenoga lokaliteta. Novije ruho odijevalo se samo u svečanim prigodama – za crkvene blagdane, odnosno istaknutije datume godišnjega i životnoga ciklusa, prigodom obilježavanja povijesnih događaja, političkih svečanosti i sl. Unatoč „modernijim“ utjecajima protiv kojih su se pisanom riječju borili mnogi onodobni poštovatelji *izvorne* narodne kulture, i novija je nošnja dijelom zadržala nekadašnje običajne, nepisane obrasce

odijevanja; čak su se zbog veće raznolikosti materijala i ukrasa u narodu razvila i neka nova, u zajednici normirana pravila. Tijekom druge polovice 20. st. većina seoskog stanovništva Hrvatske potpuno je preuzela građanski, tzv. civilni stil odijevanja, a primjeri svakodnevnog nošenja tradicijskog ruha danas se još mogu pronaći tek u rijetkim sredinama.

U prvobitnoj uporabi narodna nošnja imala je mnogostruke komunikacijske funkcije: bila je pokazatelj društvenoga, dobnoga, imovinskoga, obiteljskoga i/ili trenutnoga životnoga statusa svojega nositelja. Osobito se to odnosilo na djevojke i udane žene – čije je ruho, prije svega koloritom i ukrasom, frizurom ili složenom opremom i ukrasima na glavi, odražavalo aktualnu i naglašavalo svaku iduću promjenu životne situacije (djevojaštvo, dob za udaju, status mlade udane žene, rođenje djeteta, korotu i sl.).

Narodna nošnja u današnje vrijeme najviše živi u okviru amaterskoga folklornoga stvaralaštva, što se predstavlja na mnogobrojnim različito usustavljenim folklornim smotrama i kulturno-turističkim priredbama/manifestacijama diljem Hrvatske. Programski, te priredbe uglavnom podrazumijevaju koncerte, nastupe brojnih folklornih skupina, odnosno više ili manje umjetnički stilizirana ostvarenja prilagođena sceni, izvedbe narodnih pjesama, plesova i prikaze običaja u odgovarajućim narodnim nošnjama, mimohode sudionika te različite revije i izbore u tradicijskom ruhu. Suvremene smotre folklora na određeni su način sljednice smotri u organizaciji *Seljačke sloge*, kulturno-prosvjetne organizacije Hrvatske seljačke stranke iz 1920-ih i 1930-ih, na koje se u kontekstu promijenjenih društveno-političkih i gospodarskih okolnosti potkraj 1960-ih nastavljaju velike kulturno-turističke manifestacije (Međunarodna smotra folklora u Zagrebu i nekoliko regionalnih slavonskih smotri). Nakon Domovinskoga rata, u okviru svojevrsnoga kulturnoga pokreta revitalizacije *tradicionalnih vrijednosti*, kao simbol opstojnosti i identiteta diljem Hrvatske su pokrenute brojne regionalne/županijske i lokalne smotre na kojima su se prije svega predstavljale reaktivirane i novoosnovane folklorne skupine, često upravo s novoizrađenim, obnovljenim narodnim nošnjama. U Hrvatskoj je suvremena folklorna umjetnost određena, dakle, specifičnim društveno-povijesnim okolnostima, mogućim funkcijama folklora te različitim razinama i mogućnostima djelovanja i prezentacije, uključuje tzv. reproduktivne grupe, odnosno uglavnom gradske ansamble s koreografiranim izvedbama, zatim izvorne skupine u manjim sredinama, kao i niz vokalnih i/ili instrumentalnih sastava.

Izvorne skupine najvećim dijelom raspolažu narodnim nošnjama iz privatnoga, obiteljskoga vlasništva članova i u pravilu se na smotrama prezentiraju istim tipom ruha, uz veće ili manje mogućnosti kombiniranja različitih tipoloških ili stilskih inačica narodnih nošnji – ovisno o području na kojem djeluju (spektar društveno-povijesnih okolnosti na određenom području). Zavičajno ruho najčešće se dobro kompletira, uređuje i odijeva te s posebnim ponosom prezentira. Folklorne skupine i ansambli koji izvode koreografije što tematiziraju različita područja Hrvatske i susjednih zemalja, gdje također žive pripadnici hrvatske nacionalne zajednice, nošnje ili kostime ponekad imaju u društvenom vlasništvu,

posuđuju od određenih ustanova ili privatnika, kao i od drugih ansambala ili izvornih skupina. Posljednjih petnaestak godina brojna društva diljem Hrvatske i šire intenzivno rade na izradi novih nošnji i kostima, sukladno razvoju folklorne umjetnosti, odnosno predstavljanju folklornih tradicija na mikro-regionalnoj ili čak lokalnim razinama. U budućnosti ostaje kulturno-umjetničkom amaterizmu i struci razmotriti problem dugoročne upotrebe starinskih, originalnih primjeraka narodnih nošnji na sceni, kao i definirati pojmove/opsege rekonstrukcije, suvremene izrade nošnji i kostima.

Kompletiranje cjelovitog ruha određenog tipa, sa svim njegovim sastavnicama, iziskuje puno truda, rada i financijskih sredstava, stoga većina društava ne može pristupiti takvim rješenjima. Bez obzira na činjenicu da se potrebno ruho može posuditi od određene institucije ili obrta, drugoga društva ili iz privatnoga vlasništva, treba uložiti dodatni trud u promišljanju i kompletiranju nošnje što ju se točkom predstavlja. Odijevanje narodne nošnje ili scenskoga kostima, uređivanje djevojačkih frizura i slaganje oglavlja udatih žena, primjena nakitnih elemenata, kao i poznavanje i razumijevanje širokog spektra simboličke funkcije odjeće u zajednici u prošlosti i sadašnjosti, te ukupan osobni odnos prema tomu kao naslijeđu i kulturnom dobru našega naroda, vrijednosti su, znanja i vještine koje treba pravilno vrednovati, svladavati, učiti i prenositi dalje, posebice na mlađe naraštaje – što se ostvaruje na polju folklorne umjetnosti, posebno u okviru djelatnosti izvornih skupina.

Slijedom suvremenih kretanja u folklornom stvaralaštvu, uz plesnu i glazbenu sastavnicu, narodna nošnja (izvorna, stara više desetljeća, novoizrađena ili replika), scenski kostim (stilizirana odjeća za određene tipove izvedbi: dvoranske i građanske plesove, suvremeni ples inspiriran narodnom plesnom baštinom), odnosno segment „odijevanja na sceni“, smatra se sastavnim i jednakovrijednim dijelom svake izvedbe, a u primjeni ruha, posebice pri promišljanju određenih scenskih slika (odabir, pravilnost i likovni efekti koje takav odabir stvara – likovnost), što doprinose općem umjetničkom dojmu, ogledaju se znanje, vještina i umjetničko promišljanje autora (što se posebno odnosi na koreografije). U začecima scenske folklorne izvedbene umjetnosti 1930-ih, u kontekstu društveno-političkih kretanja, inzistiralo se na starijem odjevnom sloju, bez pridodanih kupovnih elemenata (tkanina, nakita i dr.). Brojne izvedbe nastale tijekom druge polovice 20. st. obilježile su prilično ujednačene narodne nošnje i frizure/oglavljja, bez individualnoga izraza u kićenju i sl. Suvremeno folklorno stvaralaštvo likovnu sastavnicu shvaća pak kao širok prostor za primjenu znanja i kreativnosti, otvara mogućnosti za kompletiranje i prezentaciju različitih odjevnik kombinacija i postupno odstupanje od modela nošnji što su se ustalili kao jedini autentični i nepromjenjivi, a često i vrlo unificirani, uniformirani.

Od 1990-ih se ustalila praksa da izvedbe na lokalnim i županijskim smotrama prate i valoriziraju tri člana – za ples (etnokoreolozi iz Instituta za etnologiju i folkloristiku i dr.), za glazbu (etnomuzikolozi iz Instituta za etnologiju i folkloristiku, glazbeni pedagozi) i za nošnju (etnolozi iz Etnografskog muzeja u Zagrebu, lokalnih zavičajnih ili gradskih muzeja, Posudionice i radionice narodnih nošnji i dr.). Odmah poslije smotre/koncerta članovi

komisije dužni su komentirati svaku izvedbu i, ukoliko je potrebno, prisutnim voditeljima dati smjernice za daljnji rad. Ovi su razgovori višestruko važni: dvosmjerna komunikacija omogućuje i predstavnicima društava i stručnjacima nove spoznaje – ne samo one praktične prirode, nego i čitav simbolički sustav značenja i vrijednosti u pozadini djelovanja jednoga društva. Zajednička zadaća članova komisije je dati savjete i smjernice koje, u okviru svojih kompetencija, svjesni svih otegotnih okolnosti i problema s kojima se danas suočava folklorni amaterizam, smatraju preporučljivima i potrebnima kako bi se unaprijedili rad i scenska prezentacija pojedinih folklornih društava u okvirima specifičnih okolnosti njihova djelovanja. Kod scenske primjene narodnih nošnji vrednuju se urednost i kompletiranost prezentiranog ruha, njegova tipološka i stilska ujednačenost, usklađenost s temom izvedbe, raznolikost predstavljenih inačica i njihovo eventualno korištenje u oblikovanju određenih scenskih slika.

Značajna prisutnost tradicijske kulture u javnosti i kontinuitet popularnosti primjene folklornih simbola – narodnih nošnji, običaja, pjesama i plesova – rezultat su složenih društveno-političkih okolnosti i o njima ovisnih promjenjivih simboličnih sustava interpretacije, značenja i vrijednosti što su ih u zajednici ti elementi imali u određenom razdoblju. Od druge polovice 19. st. naovamo, unatoč svim modernizacijskim procesima, narodno je odijelo permanentno bilo predmetom zanimanja viših društvenih slojeva koji su na izvjestan način poticali njegovu održivost među seoskim stanovništvom. Usporedno s prestankom svakodnevne upotrebe na selu, narodna nošnja postupno prelazi na folklornu scenu gradskih i seoskih sredina, zadržavši i na početku 21. st. mjesto i značenje simbola nacionalnog, zavičajnog i/ili lokalnog identiteta. Danas se primjeri svakodnevnog nošenja tradicijskog ruha još mogu pronaći tek u rijetkim sredinama, a primjetna je popularnost odijevanja narodne nošnje u određenim prigodama javnog i privatnog života. Iz svega navedenoga proizlaze brojne moguće funkcije narodne nošnje/tradicijskog ruha (u širem smislu dio je primjenjiv na odjeću općenito, kao oblik neverbalne komunikacije) u prošlosti i sadašnjosti: od primarne funkcije zaštite tijela od vanjskih utjecaja; preko praktične, svečane, obredne, estetske do različitih komunikacijskih i simboličnih funkcija – označavanja/obilježavanja spola, životne dobi, bračnoga statusa, imovinskoga stanja, moralnih shvaćanja, političkih stavova, iskazivanja identiteta (lokalnoga, regionalnoga, subetničkoga, nacionalnoga), potvrđivanja vrijednosti tradicijske kulture u određenim društveno-povijesnim okolnostima i sl. Narodnu nošnju stoga nije moguće potpuno shvatiti tek u njezinu materijalnom aspektu, nego u složenom i dinamičnom sustavu njezine komunikacijske funkcije u zajednici u okviru različitih prošlih i suvremenih kulturnih praksi, posebno u kontekstu folklorne umjetnosti i stvaralaštva.

Katarina Bušić, prof.
viša kustosica,
Etnografski muzej, Zagreb

A photograph of people in traditional folk costumes, with a red diamond pattern overlaid on the image. The image shows the lower legs and feet of several individuals. On the left, a person wears a white, patterned sock and a dark, lace-up shoe. In the center, a person wears a white, patterned sock and a white, lace-up shoe. On the right, a person wears a white, patterned sock and a white, lace-up shoe. The background is dark, and the floor is light-colored. The red diamond pattern is a prominent visual element, consisting of a grid of red diamonds that covers the entire image.

Jasenska Lulić Štorić

Od Smotre folklora do Etno dana
Zadarske županije

Počeci

2011. godine Etnološki odjel Narodnog muzeja Zadar organizirao je izložbu „Etnologija u nastavi.“ Autorica izložbe bila je Vesna Rapo iz Hrvatskog školskog muzeja. Izložba je trajala od 16. veljače do kraja ožujka 2011. Za vrijeme održavanja izložbe Etnološki odjel je organizirao okrugli stol na temu „Tradicijska kultura u 21. stoljeću – etnološka propitivanja.“ Bila su dva okrugla stola, 17. i 24. veljače. Tema prvog okruglog stola bila je „Tradicijska kultura i turizam“, a tema drugog okruglog stola „Identitet tradicijske kulture u suvremenim previranjima.“ Ovo je bila prilika da se okupe i predstavnici folklornih kulturno-umjetničkih društava u Zadarskoj županiji te da se pokuša riješiti i pitanje postojanja dvaju ZAKUD-a u ovoj županiji jer takva situacija onemogućava organiziranje županijskih folklornih manifestacija čiji je organizator obično ZAKUD. Stoga je predstavnik Zadarske županije, koja je osnivač Narodnog muzeja Zadar, predložio da Smotru folkloru Zadarske županije organizira Narodni muzej Zadar, tj. njegov Etnološki odjel. Etnološki odjel, a i cijeli Narodni muzej doživio je ovu odluku kao strano tijelo u svojoj muzejskoj djelatnosti jer muzejska djelatnost znači prikupljanje građe, sređivanje, obradu i stručnu prezentaciju građe. Javila se nelagoda posebno i zbog toga što je već određen niz godina Polača organizirala „Večeri folkloru“ za koje se mislilo da će prerasti u županijsku smotru folkloru. Mislili smo da će Narodni muzej odraditi županijsku smotru samo te godine te je nismo niti dokumentirali smatrajući da smo ispomoć u organiziranju manifestacije koja ne spada u muzejsku djelatnost. Ipak, već te godine pratilo ju je stručno povjerenstvo: za glazbenoplesni izričaj: mr. sc. Ivo Brkić, etnomuzikolog i etnokoreolog, vanjski suradnik Narodnog muzeja Zadar (Etnološkog odjela) te za nošnju dr. sc. Jasenka Lulić Štorić, voditeljica Etnološkog odjela Narodnog muzeja Zadar. Stručno povjerenstvo održalo je okrugli stol osvrnuvši se na nastupe kulturno-umjetničkih društava, a svakom društvu dan je i pisani izvještaj. Susret kulturno-umjetničkih društava održan je na obnovljenom Trgu Petra Zoranića. Pripremajući ovaj susret vidjela sam kolika je važnost nošnje koja se čuva u Etnološkom odjelu Narodnog muzeja jer je ona najbolji izvor za obnovu nošnje pojedinog mjesta. Stoga je Etnološki odjel obavijestio sva kulturno-umjetnička društva o potrebi njihove suradnje s Etnološkim odjelom, a županijski odjel za društvene djelatnosti uvjetovao je kulturno-umjetničkim društvima da za obnovu nošnje moraju dobiti potvrdu Etnološkog odjela NMZ.

Ova načela se postupno usvajaju i traju kontinuirano već osam godina. Neka društva prihvaćaju da obnova nošnje znači najčešće obnovu onog tradicijskog sloja koji je najbolje sačuvan, tj. gdje uz postojeće dijelove nošnje postoji i sjećanje o nošnji. To je najmlađi oblik nošnje koji se nosio prije prihvaćanja suvremene odjeće, dakle, u jadranskom dijelu se radi najčešće o vremenu između I. i II. svjetskog rata (izuzev Silbe i drugih mjesta okrenutih pomorstvu) dok se u dinarskom području ove promjene događaju sporije te se i najstariji oblici duže zadržavaju posebno kod starije generacije žena. Važan izvor su i fotografije te originalna nošnja koja se čuva u Etnološkom odjelu Narodnog muzeja Zadar, Etnografskom muzeju u Splitu i Zagrebu, kao i u nekim stranim muzejima, rukopisna građa pohranjena u

Odsjeku za etnologiju HAZU u Zagrebu, Institutu za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu, Etnološkom odjelu u Zadru te objavljeni opisi i slike nošnje. U Etnološkom odjelu Narodnog muzeja Zadar čuva se originalna nošnja iz vremena od polovice 19. stoljeća do polovice 20. stoljeća. Najviše je sačuvanih primjera iz dinarskog područja sjeverne Dalmacije, ali ima i otočke nošnje kao i nošnje obalnog dijela. Naravno, nisu zastupljena sva mjesta, a niti različite varijante.

Postupnim istraživanjem može se doći i do starijih oblika u pojedinom mjestu pa se tako mogu zahvatiti promjene nošnje koje su se događale, ali s tim ne treba žuriti. Važno je izraditi onu nošnju za koju postoji najviše sigurnih elemenata. Tako postoji nekoliko pristupa obnovi nošnje za potrebe pojedinog kulturno-umjetničkog društva:

1. Koristi se vlastita sačuvana nošnja, npr. ženska nošnja iz Stankovaca, a muška nošnja se izrađuje prema sačuvanoj fotografiji kojoj se analogija traži u muškoj nošnji iz dinarskog područja sjeverne Dalmacije koja se čuva u Etnološkom odjelu NMZ.
2. Koristi se djelomično ili potpuno sačuvana muzejska građa iz pojedinog mjesta, postojeće fotografije u mjestu i u Muzeju, dostupni ilustrativni materijal te se prema njima izrađuje nošnja za pojedino mjesto. Ovo se najviše odnosi na kulturno-umjetnička društva iz dinarskog područja te pojedina društva iz jadranskog područja, npr. Ugljan, otok Ugljan, Zadar, Božava, Dugi otok.
3. Prema sjećanjima ljudi o tome u kojim mjestima je bila nošnja najsličnija njihovoj. Na ovaj način je KUD Gradina Polača odmah poslije Domovinskog rata pristupio obnovi nošnje koje u njihovom mjestu nije bilo. Nije bilo niti u EO, ali se ipak našlo 48 dijelova nošnje iz okolnih mjesta kojima je polačka nošnja bila slična.
4. Isključivo na ilustrativnom materijalu – primjer Silbe koja izrađuje nošnju iz polovice 18. stoljeća i to na temelju samo dviju slika tražeći usporednice u stilskoj odjeći tog doba s kojom silbenska nošnja ima najviše sličnosti.
5. Prema sačuvanim fotografijama i sjećanjima ljudi, npr. ražanačka, itd., uspoređujući sve sa sličnom muzejskom građom kako bi se pojedini odjevni predmet uopće mogao izraditi.
6. Prema ilustrativnom materijalu koji je vrlo često i nečitljiv ako se ne vidi konkretan predmet pa se događaju improvizacije koje najčešće odgovaraju praktičnim potrebama nositelja ili nositeljica KUD-a ili zadovoljavanju njihovih estetskih potreba i predodžbi o nošnji, npr. nošenje prsluka u današnjem smislu riječi. Taj prsluk, zapravo, treba biti gornji dio *fuštana*, tj. suknje s oplećkom.

Nastup na pozornici zahtijeva i uredno sašivenu nošnju, tj. da stražnji dio ne visi, da nošnja nije pretijesna, uredno oglavlje kao i obuću koja odgovara nošnji. Primjetno je da se sve više vodi računa i o tome. Osim toga, folklorno kulturno-umjetničko društvo svakako može proširiti svoju djelatnost. Jedna od njih je i tekstilno rukotvorstvo (pređenje vune, pletenje, tkanje, vezenje) te se pojedini članovi kulturno-umjetničkog društva mogu

osposobiti za pojedino umijeće. Etnološki odjel organizira povremeno različite tekstilne radionice, a svake godine se u Etnološkom odjelu NMZ održava besplatna radionica izrade ukrasnog veza četverokuke, posebno od 2013., kada je četverokuka postala zaštićeno nematerijalno kulturno dobro. Karakteristična je za dinarsko područje. Ovakav način je ujedno i najbolji način očuvanja baštine, a može postati i izvor prihoda pojedincu.

Mr. sc. Ivo Brkić je od 1969. – 1974. obilazio s dr. sc. Jerkom Bezićem sjevernu Dalmaciju prikupljajući glazbeno-plesni folklor, a kasnije je i sam obavljao terensko prikupljanje. Susretu folklornih društava Zadarske županije 2011. prethodio je zajednički obilazak terena kako bi se rekognosciralo stanje glazbeno-plesnog folkloru i nošnje. Smatrali smo da ćemo se dalje baviti ovom vrstom terenskog rada (pomoć KUD-u u obnovi izvornog glazbeno-plesnog izričaja i obnovi nošnje), međutim, Zadarska županija, osnivač Narodnog muzeja Zadar, prebacila je organizaciju Smotre folkloru na Narodni muzej Zadar tako da smo 2012. godinu postali organizatori Smotre folkloru te tu godinu smatramo i prvom godinom Smotre folkloru Zadarske županije. Od samog početka KUD-ovi se za nastup moraju pridržavati naputaka Hrvatskog sabora kulture koji su isti za sve smotre folkloru u Hrvatskoj. Sudionici ih se nastoje pridržavati u manjoj ili većoj mjeri. U stručnom povjerenstvu Smotre sada se za glazbeno-plesni izričaj, uz mr. sc. Ivu Brkića, priključio dr. sc. Tvrtko Zebec iz Instituta za etnologiju i folkloristiku iz Zagreba. Od samog početka nastupaju kulturno-umjetnička društva iz jadranskog dijela (obala i otoci) i dinarskog dijela Zadarske županije. Stručno praćenje nastupa svih kulturno-umjetničkih društava, okrugli stol za kojim se s predstavnicima kulturno-umjetničkih društava razgovara o nastupu i daju daljnje smjernice te pisani izvještaj o nastupu svakog kulturno-umjetničkog društva kontinuirano se nastavlja. 2015. godine su glazbeno-plesni izričaj pratili mr. sc. Tvrtko Zebec i Snježana Habuš Rončević, viša predavačica s Odjela za izobrazbu učitelja i odgojitelja Sveučilišta u Zadru, a od 2016. dr. sc. Joško Čaleta i dr. sc. Tvrtko Zebec.¹ Dr. Jasenska Lulić Štorić kontinuirano je dio stručnog povjerenstva zadužena za nošnju. Kulturno-umjetnička društva s najkvalitetnijom izvornom izvedbom šalju se na Državnu smotru, Vinkovačke jeseni, Na Neretvu misečina pala, Đakovačke vezove, Smotru folkloru u Otočcu, Smotru folkloru u Martinskoj Vesi; najbolju mušku izvornu pjevačku skupinu na Smotru u Ivanić Grad. Posljednjih godina bude i po nekoliko koreografiranih izvedbi. Na smotrama folkloru obično sudjeluje tridesetak kulturno-umjetničkih društava iz Zadarske županije. Mnoga kulturno-umjetnička društva imaju i manje ili više mlađih članova pa čak i djece, a neke dječje folklorne skupine i samostalno nastupaju, npr. iz Škabrnje, dječja folklorna skupina „Donatići“ i dječja skupina „Zadarskog tanca.“

¹ Detaljni izvještaji te osvrti na pomake u glazbeno-plesnom izričaju čuvaju se u arhivi Etnološkog odjela NMZ.

Prijelazno razdoblje – 2013.-2014.

Razdoblje od 2013. do 2014. godine smatra se prijelaznim razdobljem. U njemu se zadržava naziv Smotra folkloru Zadarske županije, ali se dodaju novi sadržaji: 2013.: predavanja, glazbeno-plesna radionica i igraonica. Predavanja se održavaju u Kneževoj palači. Održali su ih dr. sc. Željko Knezić s Tekstilno tehnološkog fakulteta iz Zagreba i dipl. ing. Kate Prskalo iz Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn Zadar. Dr. sc. Željko Knezić je kroz predavanje pod naslovom „Ručno tkanje – tradicija, ljubav...“ dao presjek tradicije ručnog tkanja u Hrvatskoj, a dipl. ing. Kate Prskalo je kroz predavanje „Tradicija u tekstilnom dizajnu“ govorila o utjecaju tradicijskog tkanja na suvremeni tekstilni dizajn. Predavanja se i dalje povremeno održavaju. Tako 2015. Goroslav Oštrić, prof., održava u Etnološkom odjelu predavanje pod naslovom „Tovareća mužika iz Sali“, a mr. sc. Krešimir Galin predavanje „Korijeni i podrijetlo dalmatinske instrumentalne i vokalne glazbe.“ Mr. sc. Krešimir Galin održava i predavanje „Dvoglasje na hrvatskim tradicijskim drvenim flautama“ na Trgu Petra Zoranića. 2018. se održavaju dva predavanja ponovno u edukativnoj dvorani Kneževe palače. Predavanje pod nazivom „Zadarski tanac kao novonastala tradicija“ održala je muzikologinja Dora Dunatov, a dr. sc. Ana Marija Kurilić s Odjela za povijest Sveučilišta u Zadru održala je predavanje „Tekstilno umijeće u antici.“

Treći dan je bio posvećen radionici glazbeno-plesnog folkloru koju su vodili KUD „Zvuci zavičaja“ i KUU „Zora“ s Oliba, a došlo je i nekoliko članova kulturno-umjetničkih društava iz Ravnih kotara. „Zvuci zavičaja“ su grupa samoukih svirača tradicijskih glazbala Ravnih kotara, Bukovice i Zagore. Oni su se pojedinačno predstavili i objasnili kako se svira na njihovim instrumentima te su poslije uz pridošle članove KUD-ova iz Ravnih kotara pokazali nekoliko karakterističnih kola u koje su se zatim uključili i posjetitelji Smotre. KUU „Zora“ s Oliba je podučavala prisutne posjetitelje olipskom tancu. Ostvarila se i vrlo uspješna glazbeno-plesna i ljudska komunikacija između članova „Zvuka zavičaja“ i KUU „Zora“ s Oliba.

Novina na Smotri je bila igra i Memory/Pamtilica u koju su se uključili gotovo svi članovi KUD-a „Zvuci zavičaja“ te nekoliko djece. Trideset parova identičnih karata s motivima nošnji iz dinarskog i jadranskog područja sjeverne Dalmacije zaigrala se vrlo popularna igra svima dobro poznata. Ova igra je kontinuirano dio Smotre folkloru, a kasnije i Etno dana Zadarske županije. Nošnja sjeverne Dalmacije može se upoznati i na ovaj edukativno-zabavni način koji je blizak svim generacijama. Kroz trideset parova karata s motivima nošnji iz Ravnih kotara, Bukovice, Velebitskog podgorja, zadarskih otoka i obalnog dijela sjeverne Dalmacije igrači upoznaju dio kulturne baštine sjeverne Dalmacije, vježbaju svoje pamćenje, a pritom se i ugodno druže.

2014. uz Smotru folkloru održavaju se tri glazbeno-plesne radionice na Trgu Petra Zoranića. Vode ih: mr. sc. Ivo Brkić – dinarsko područje, Senko Sorić, voditelj KUD-a „Kanica“ iz Preka na otoku Ugljanu vodi radionicu *priješkog* kola, a Narcisa Lovrić, prof. iz KUD-a „Kolajna“, Zadar, radionicu silbenskog tanca. Radionice glazbeno-plesnog folkloru se i dalje održavaju, ali na drugoj lokaciji.

Kao novina po prvi puta se održava sajam tradicijskog rukotvorstva pod nazivom „Dobro je doći, vidjeti i nešto naučiti“. Na sajmu je bilo predstavljeno tekstilno rukotvorstvo. Sajam se trebao održati na Trgu Petra Zoranića, ali je zbog nepovoljnih vremenskih uvjeta održan u Etnološkom odjelu (Gradska straža) i dvorištu Etnološkog odjela.

Etno dani – od 2015.

Zbog različitih sadržaja koji su postali ili će postati dio Smotre folkloru usvaja se naziv Etno dani Zadarske županije. Smotra folkloru ostaje važan dio cijele manifestacije. Ona od samog početka 2012. traje dva dana. 2015. Smotra postaje završni dio Etno dana Zadarske županije. Sudionici Smotre folkloru sada se obavezno okupljaju kod Crkve Gospe od zdravlja te je mimohod sudionika središnjom gradskom ulicom Kalelargom do Trga Petra Zoranića gdje se održava program Smotre. U početku se pokušavalo da sudionici Smotre u grupama dolaze do Trga Petra Zoranića iz nekoliko različitih strana, ali se okupljanje na jednom mjestu pokazalo jednostavnijim.

Radionica „Stvarajmo priču“

Iste godine štampan je plakat, letak sa svim događanjima i letak o tradicijskoj kulturi sjeverne Dalmacije. Izgled ovog propagandnog materijala izmijenjen je 2018. godine. Kao novina 2015. godine održava se na Trgu Petra Zoranića uz sajam interaktivna radionica „Izradimo fuštan i vidimo kako ga možemo danas nositi.“ Ovu radionicu vode dr. sc. Jasenka

Lulić Štorić, etnologinja i mr. sc. Maja Šarić Ban, kostimografkinja koja je inspirirana etno baštinom te je primjenjuje u svom kostimografskom radu. U radionicu su se aktivno uključila prof. Ivana Vitlov iz Škole primijenjene umjetnosti i dizajna Zadar, nekoliko studenata etnologije i antropologije sa Sveučilišta u Zadru, djeca te članica kulturno-umjetničkog društva iz Škabrnje. Kroz radionicu je objašnjeno ulaženje *fuštana* (suknje s oplećkom), renesansne suknje, u seosku tradicijsku kulturu sjeverne Dalmacije te trajanje ove vrste suknje gotovo do najnovijih vremena, tj. sve do prihvaćanja suvremenog odijevanja. Posebno se govorilo o ukrasnom plastronu, *zalistavcu*, karakterističnom za jadransko područje sjeverne Dalmacije. Učenici Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn pokazali su nekoliko svojih rješenja. Djeca su crtala *fuštane* i *zalistavce*, a studenti su pokušavali kroz crtež rješavati primjenu *zalistavca* u suvremenom odijevanju. Slijedeće godine (2016.) sajam tradicijskih proizvoda je bio vezan uz OPG-ove, tj. pokušalo se okupiti i OPG-ove i znalce tradicijskog rukotvorstva iz istih mjesta. Održao se na Narodnom trgu. Posebnost Etno dana 2016. bilo je i sudjelovanje dr. sc. Lidije Bajuk kao etnologinje i kao interpretatorice inspirirane međimurskim glazbenim folklorom. Tako je Etno dane 2016. u Gradskoj loži otvorila dr. sc. Lidija Bajuk kao interpretatorica, a zatim je prikazan film „Nagrišpane traverse“ o više generacija saljskih žena za koji je napisala scenarij.

Osim Trga Petra Zoranića sve zanimljiviji postaje i Narodni trg posebno zato što je on, zapravo, glavno okupljalište u jutarnjim i poslijepodnevnim satima te nezaobilazno mjesto pri dolaženju u Grad. Sajam tradicijskih rukotvorstava narednih godina odvija se pod nazivom Etno šušur i održava se u jutarnjim satima pred Gradskom ložom na Narodnom trgu. Traje jedno prijedodne. Ovo je vrlo frekventno mjesto tako da omogućava neposredan susret izlagača i prolaznika, od kojih mnogi pokušavaju i malo isprobati neko umijeće.

Narodni trg postaje i novo mjesto održavanja radionica glazbeno-plesnog folkloru. Tako se dalje nastavljaju radionice glazbeno-plesnog folkloru koje 2017. vode: mr. sc. Ivo Brkić – dinarski glazbeno-plesni folklor: Nenad Milin, voditelj KUD-a „Koledišće“ iz Jezera na otoku Murteru koji zajedno sa svojim članovima podučava dijelove *mornarskog bala* koji je, inače, zaštićeno nematerijalno kulturno dobro. Prvi puta se kao voditelj radionice pojavljuje Ivan Baričić, voditelj „Zadarskog tanca“, mladog zadarskog folklornog kulturno-umjetničkog društva. Zajedno sa svojim članovima zainteresirane podučava *zadarskom tancu*. Mr. sc. Ivo Brkić i Ivan Baričić održali su iste radionice i 2018. kada je održana i radionica silbenskog tanca koju su vodila dva člana Izvorne folklorne skupine Silba. 2018. godine dr. sc. Joško Čaleta i prof. Vidoslav Bagur održali su radionicu pod nazivom „Zadarsko priobalje, otoci i zaleđe (Ravni kotari)“ u Odjelu Muzej grada Zadra. Na radionici su sudjelovali članovi kulturno-umjetničkih društava Zadarske županije. Usvojeno znanje prezentirali su na Narodnom trgu.

Ispred Gradske lože na Narodnom trgu od 2017. održava se gastronomska prezentacija i degustacija tradicijske hrane sjeverne Dalmacije koju Etnološki odjel organizira u suradnji s Hotelijersko turističkom školom iz Zadra. Ova manifestacija privlači velik broj Zadrana i turista.

2017. dolazi do suradnje s Osnovnom školom Bartol Kašić iz Zadra, tj. s učeničkom zadrugom Maraska koja u Gradskoj straži priprema izložbu „Blaga i ljepote prirode“ pokazavši pritom i njihovu primjenu u suvremenoj prehrani. Slijedeće godine pripremaju izložbu „Planika – zaboravljena hraniteljica Mediterana“ u Kneževoj palači. Rezultat suradnje Etnološkog odjela i Škole za primijenjenu umjetnost i dizajn Zadar je izložba „Zalistavac – tekstilni mozaik u nakitu“ uz koju je bilo i nekoliko radionica koje su vodile učenice ove Škole. Izložbu su pripremile njihove nastavnice Sandra Bačić, Kate Prskalo i Ivana Vitlov uz svesrdnu pomoć učenica trećeg razreda.

Vrlo zanimljiva bila je i izložba „Zlatovez – ljepota nek' tvoja traje“ održana 2017. također u Kneževoj palači. Izložbu su pripremile Vesna i Marija Milković iz Etno butika Mara iz Zagreba. Uz izložbu je bila i modna revija koju su nosile srednjoškolke i studentice koje se inače ne bave manekenstvom. Među studenticama bile su i studentice etnologije i antropologije. Ova izložba ujedno je bila i poticaj dr. sc. Jadranu Kaleu s Odjela za etnologiju Sveučilišta u Zadru da organizira susret i razgovor studenata etnologije i antropologije s autoricama izložbe.

Uz već postojeće radionice (Memory/Pamtilica) 2017. godine organiziraju se radionice usmene književnosti. Ove radionice, kao i igru Memory uz Etnološki odjel organizira i pedagoška služba Narodnog muzeja Zadar koja svesrdno pomaže u gotovo svim sadržajima Etno dana. Radionice usmene književnosti sastoje se od dvije vrste radionica. U jednoj radionici srednjoškolci stvaraju suvremenu zadarsku legendu, a druga se odnosi na upoznavanje s pričama i legendama Zadarske županije i vezana je prvenstveno za djecu vrtićke i školske dobi. Prva radionica stvaranja legendi bila je organizirana u suradnji s

Odjelom za kroatistiku Sveučilišta u Zadru te s literarnom grupom iz Pomorske škole i gimnazije Vladimira Nazora. Naredne godine bili su ponovno učenici iz Pomorske škole i nekolicina učenika Klasične gimnazije iz Zadra. Ovaj puta nisu sudjelovali studenti kroatistike. Na pričanju priča i legendi najviše sudjeluju predškolci te učenici nižih razreda osnovne škole. Pripovjedači su bili Ante Mihić, teolog i knjižničar iz Sali na Dugom otoku, prof. Vladimir Alavanja, djelatnik Narodnog muzeja u Zadru u mirovini te prof. Mirjana Trošelj, koja se bavi kulturnom poviješću velebitskog područja.

Pedagoška služba i njena voditeljica Lucija Sekula organizira igraonicu pod nazivom „Igrajmo se, igrajmo“ u koju uvodi mlađe i starije dječje tradicijske igre, npr. boćanje, potezanje konopa, igra školice. 2019. godine predviđa se da Etno dani traju dva mjeseca. Razlog produženja od jednomjesečnog održavanja (2018.) Etno dana do dvomjesečnog je prvenstveno zbog dodavanja sadržaja te boljeg raspoređivanja raznolikog sadržaja. Osim toga, predviđene su radionice koje traju dulje vremena. Nadalje, aktivnosti u koje se uključuju obrazovne ustanove uglavnom se prebacuje na četvrti mjesec zbog većine školskih aktivnosti koje se organiziraju u svibnju. Svibanj je pak odličan za događanja na trgovima. Tako Etno dani postaju jedan od glavnih sadržaja zadarske predsezona.

Postavši mjestom održavanja Smotre folklor, Zadar dobiva novu kvalitetu svoje kulturne, a ujedno i turističke ponude. Seoska tradicijska kultura sjeverne Dalmacije tako se pomalo sve više prepoznaje i prihvaća kao važan dio kulturne baštine, uočavaju se njezine vrednote i mogućnosti dijaloga sa suvremenim životom.

Već je prva Smotra folklor Zadarske županije održana 2012. ukazala na nebrojene mogućnosti koje se mogu razvijati uz samu Smotru folklor tako da narednih godina Smotra folklor postaje dio Etno dana Zadarske županije obogaćujući se različitim sadržajima vezanim uz seosku tradicijsku kulturu sjeverne Dalmacije i njezin dijalog i suživot sa suvremenom svakidašnjicom. Kroz Smotru folklor, različite radionice, igraonice, predavanja, prezentacije, izložbe te degustaciju hrane na interaktivni način upoznaju se svi zainteresirani sa seoskom tradicijskom kulturom sjeverne Dalmacije. Neposredna komunikacija i aktivno sudjelovanje preduvjet su boljeg razumijevanja ove kulture, njezinih vrednota i mogućnosti u globalnom društvu u kojem važnost lokalnih kulturnih identiteta dolazi sve više do izražaja. Etno dani Zadarske županije odvijaju se unutar prostora Narodnog muzeja Zadar koji su ujedno i spomenici kulture (Gradska straža, Gradska loža, Kneževa palača) te na ulicama i trgovima starog kulturno-povijesnog središta Zadra – Poluotoku. Kroz njih se sve više razvija svijest da etno baština nije samo dio muzejskog postava već i važan sadržaj pri stvaranju individualnog i kulturnog identiteta. Etnologinja na ovaj način razvija jedan potpuno novi odnos jer je istovremeno organizator, sudionik i promatrač ovih događanja sudjelujući u događanjima kao kustosica i etnologinja, ali nemoguće je izbjeći privatnu dimenziju sudjelovanja u ovoj vrsti manifestacije. Kontakti s pojedincima i grupama različite dobi, statusa i zanimanja, te različitih naravi, doprinose i njezinom širem dijalogu i otvaranju. Tako Etno dani na zabavan, neposredan, zanimljiv način, otvoren igri i imaginaciji

ispunjavaju svoju edukativnu ulogu kroz koju se razvija svijest o važnosti ove baštine kao važnog dijela kulturne baštine Zadarske županije. Kultura Zadarske županije se kompleksnije i cjelovitije sagledava što je važno prvenstveno zbog izgradnje kulturnog i ljudskog identiteta njezinog stanovništva, a ujedno znači i kvalitetniju i sveobuhvatniju turističku ponudu.

Jasenska Lulić Štorić, dr. sc.
voditeljica Etnološkog odjela,
Narodni muzej Zadar

Enrih Merdić

Značenje CIOFF-a u
folklornom amaterizmu
Hrvatske

CIOFF® je Međunarodni savjet organizatora festivala folklor i tradicijske kulture (Conseil International des Organisations de Festivals de Folklore et d'Arts Traditionnels). Osnovan je 1970. godine u Confolensu u Francuskoj i od tada neprekidno djeluje i stalno povećava broj subjekata koji se uključuju u rad. Organizacija djeluje kao nevladina organizacija sa sjedištem u Parizu.

Od osnutka CIOFF radi na očuvanju, promociji i širenju tradicijske kulture, a glavni ciljevi su: (1) promocija nematerijalne baštine kroz različite oblike ekspresije kao što su ples, glazba, igre, rituali, običaji i drugi oblici umjetnosti; (2) služenje ciljevima UNESCO-a; (3) podupiranje aktivnosti svojih članova i nevladinih organizacija koji rade u području folklor i kulturnog nasljeđa; (4) biti u službi mira i nenasilja kroz implementaciju ciljeva. Trenutno, CIOFF okuplja članove iz 103 zemlje svijeta koje djeluju kao: nacionalne sekcije (64), pridruženi članovi (22), partneri (3) i dopisni članovi (14). Procjenjuje se da je više od milijun ljudi uključeno u aktivnosti, uključujući preko 30.000 plesnih i glazbenih grupa i organizacija u narodnoj umjetnosti koji su uključeni u CIOFF kroz nacionalne sekcije širom svijeta.

CIOFF je demokratska organizacija sa složenom strukturom kojom upravlja Izvršni komitet. U Vijeće CIOFF-a osim Izvršnog komiteta ulaze i Predsjednici komisija, predstavnik UNESCO-a, predstavnik sekcije Mladih CIOFF-a i Predsjednici sektora. Naravno, glavno tijelo za odluke je Generalna skupština koja se sastaje jedanput godišnje. Djeluje po sektorima koji su zasnovani na zemljopisnom principu, tako postoje: Sjevernoeuropski, Južnoeuropski, Azijsko-oceanijski, Latinoamerički, Sjevernoamerički i Afrički sektor. Hrvatska pripada Južnoeuropskom sektoru. Sektori nisu jako čvrsti i zemlje članice koje su na granici mogu prijeći iz jednog u drugi sektor.

Godišnje aktivnosti CIOFF-a su ogromne. U okviru CIOFF-a djeluje preko 300 internacionalnih festivala folklor (24 međunarodna dječja festivala), organizira se preko 1500 izložbi narodne umjetnosti i rukotvorina i 5000 radionica o tradicijskom plesu, glazbi i rukotvorinama. Ovome se treba dodati i edukativna aktivnosti koja se odvija kroz seminare i konferencije uz veliku publicističku aktivnost. Nadalje, CIOFF sudjeluje u programima UNESCO-a. CIOFF organizira svake godine Svjetski kongres (unutar koje radi Generalna skupština), a svake četvrte godine Svjetsku Folklorijadu.

Posebno treba naglasiti globalne uloge CIOFF-a, a to su: promocija nematerijalne kulturne baštine kroz ples glazbu igre, rituale, ceremonije, običaje, rukotvorine, nošnje i hranu, doprinos očuvanju kulturnog identiteta diljem svijeta, provođenje politike prijenosa kulturnog nasljeđa na djecu, podupiranje aktivnosti svojih članova u području folklor i tradicijske kulture, širenje mira i nenasilja kroz međunarodnu kulturnu suradnju, provođenje programa UNESCO-a vezanih uz tradicijsku kulturu te sastavljanje "Popisa folklornih eksperta". Svjetska djelatnost CIOFF-a je izuzetno značajna, a ogleda se kroz socijalni i ekonomski aspekt. Socijalni aspekt bazira se na 15 milijuna izvođača, volontera i gledatelja koji sudjeluju u aktivnostima CIOFF-a svake godine. Nadalje, preko 300 lokalnih zajednica u svijetu uključene su i pomažu organizaciji i realizaciji CIOFF-ovih događanja. Kroz svoje

aktivnosti CIOFF stavlja male gradove i sela na globalnu mapu jer se najčešće veliki festivali odvijaju u malim gradovima. Ekonomski aspekt se može prikazati kroz brojke, tj. novac. Nemoguće je doći do apsolutnih podataka o obrtanju novca kroz CIOFF-ove aktivnosti, ali poznato je da se 9 milijuna eura se potroši na ulaznice za festivale (iako je velika većina festivala besplatna za publiku), da državne institucije ulažu 17 milijuna eura godišnje za organizaciju folklornih festivala, a tome treba dodati vrijednost donacija oko 10 milijuna eura godišnje za folklorne festivale diljem svijeta.

Rijetko je koja organizacija ovakvog tipa prepoznala da je neophodno sudjelovanje mladih ljudi u prenošenju kulture. Tijekom 2000. CIOFF je započeo s uključivanjem mladih ljudi u rad kreiranjem radne grupe Working Group for Youth. Od tada sudjelovanje mladih ljudi u različitim tijelima stalno raste, a glavni cilj te radne grupe je bio razvoj programa i aktivnosti posebno prilagođenih potrebama mladih. Od 2003. Youth Coordination Committee je zamijenio radnu grupu i postao trajna struktura unutar CIOFF-a. Mladi ljudi se okupljaju unutar nacionalnih sekcija i pomažu u organizaciji festivala, ali i imaju svoje projekte. Projekti koje provode mladi su najčešće vezani za mlade i za djecu.

Svakako najvažnija aktivnost zbog koje CIOFF postoji su festivali. Osnovni smisao postojanja CIOFF-a je bio ujednačiti uvjete na festivalima te je prije svega donesena kategorizacija festivala. U okviru CIOFF-a postoje dvije kategorije festivala:

- CIOFF International festival (potrebna licenca koju potvrđuje Generalna skupština CIOFF-a)
- CIOFF festival

U mreži CIOFF-a je danas oko 300 internacionalnih festivala koji se održavaju svake godine, od toga je 24 festivala za djecu. Da bi neki festival bio CIOFF Internacionalni festival mora ispuniti visoko postavljene norme, koje idu u korist izvođača:

- Festival podupire ciljeve i politiku CIOFF-a
- Mora slijediti pravila CIOFF-a
- Minimalno 5 dana, minimalno 5 država sudionica
- Kvalitetne pozornice (osvjetljenje, razglas)
- Mimohodi i različiti programi (skupovi, izložbe, tradicionalno kuhanje...)
- Ishrana na bazi tri obroka i kvalitetan smještaj (škole, studentski domovi, hoteli, privatni smještaj)
- Plaćen prijevoz u zemlji festivala
- Dnevnice za izvođače (3-5 eura po danu)

Hrvatska sekcija CIOFF-a (u daljnjem tekstu HRCIOFF) je osnovana 1992. odmah nakon raspada bivše države. Djeluje kao udruga po hrvatskim propisima, ali potpuno slijedi program i ciljeve CIOFF-a. Dva su glavna zadatka HRCIOFF-a: prije svega umrežiti međunarodne festivale u Hrvatskoj i dati im potporu na međunarodnom planu te

organizirati folklorne grupe za međunarodne festival diljem svijeta. HRCIOFF je od 2017. godine postao mnogo demokratičnija udruga i započeo je sa sređivanjem članstava te uređenjem rada kroz radna tijela (Stručni savjet, Grana mladih HRCIOFF). Modernizacija rada vidi se i na povezivanju s organizacijama koje se bave folklorom u svim aspektima.

Značenje HRCIOFF-a u folklornom amaterizmu Hrvatske je zasigurno vrlo velika. Svaka dobra folklorna grupa želi organizirati bar jednu turneju godišnje kao krunu svog godišnjeg rada. Naravno da folklorna grupa želi otići na dobro organiziran festival i prema odličnim uvjetima za grupu. Upravo takve uvjete pružaju jedino CIOFF Internacionalni festivali s licencom. Otići na turneju velika je motivacija za svakog člana. Članovi postaju redovitiji na probama i rad postaje ozbiljniji. Što je zemlja gdje se održava festival udaljenija, motiv članova je veći. Dobar voditelj može tu motivaciju iskoristiti za podizanje kvalitete folklorne grupe. Najčešće tako i biva, kvaliteta grupe se povećava kada se naprave dobre pripreme. Svo usvojeno znanje i vještine ostaju duže vrijeme. Odlazak na turneju je sigurno jako značajan za grupu jer se tada podiže zajedništvo. Na samom festivalu najčešće se odvija druženje s drugim grupama, folklorašima diljem svijeta, što omogućuje širenje ideje mira i tolerancije. Turneja se može iskoristiti u edukativne i turističke svrhe.

prof. dr. sc. **Enrih Merdić**
predsjednik Hrvatske sekcije CIOFF-a

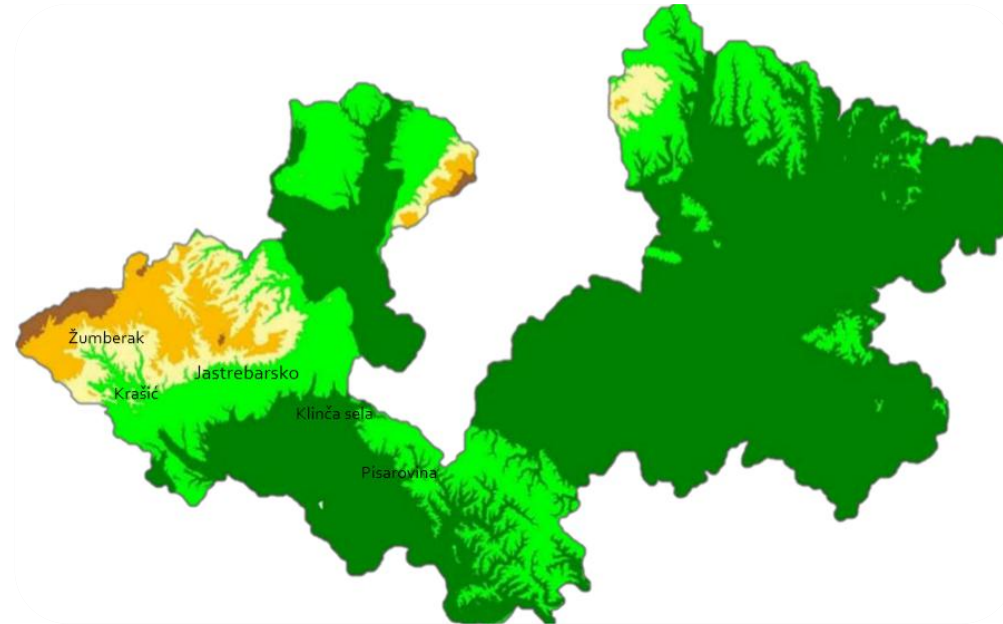

Mario Kambić

Folklorni amaterizam šireg područja
Jastrebarskog - kratki povijesni
pregled i dostupna folklorna građa

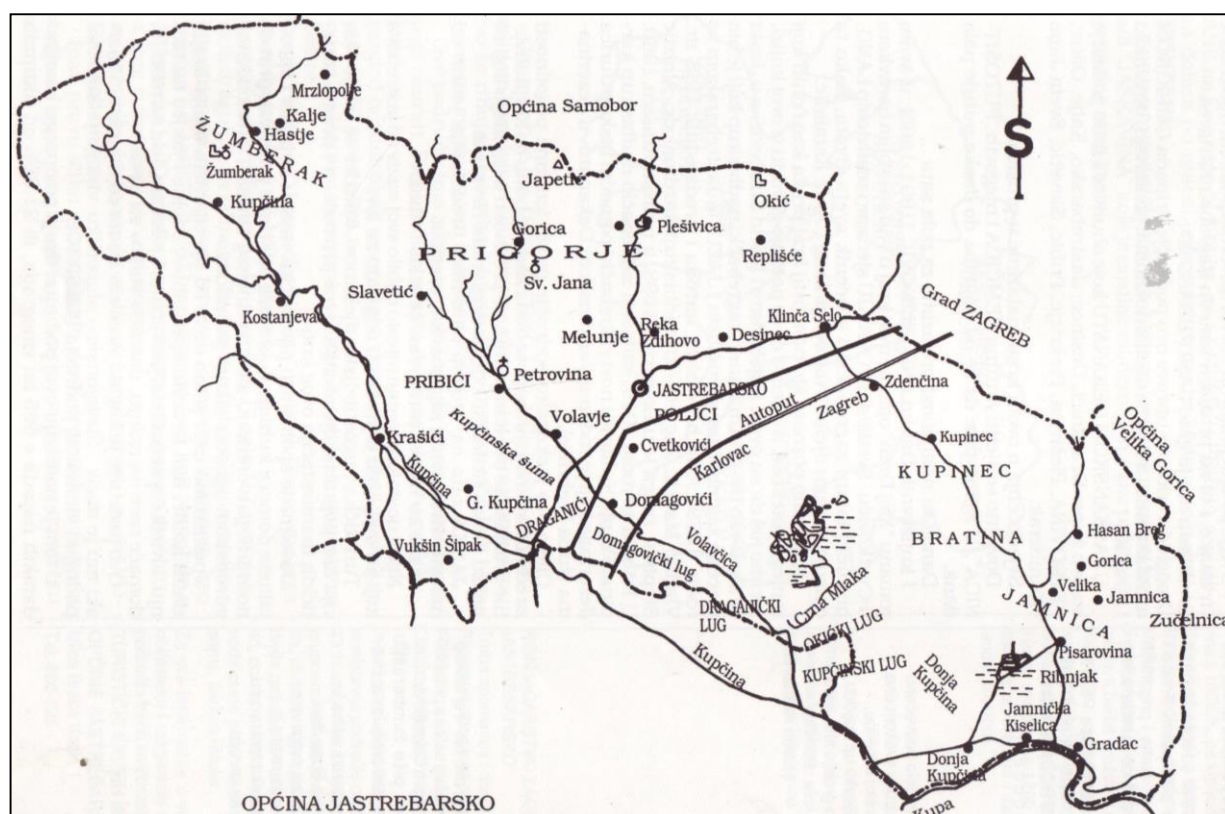
Područje Jastrebarskog – Jaskansko prigorje i polje

Područje Jastrebarskog se nalazi u sjeverozapadnom dijelu Hrvatske, u zapadnom i jugozapadnom dijelu Zagrebačke županije.

Zagrebačka županija i šire jaskansko područje (reljef i administrativne jedinice)

Područje Jastrebarskog danas čine općine Žumberak, Krašić, Klinča Sela, Pisarovina i Grad Jastrebarsko. Prije ovog administrativnog ustroja, spomenute općine i grad su činili jednu općinu Jastrebarsko, a prije toga Kotar. Još u srednjem vijeku tu je postojala Podgorska županija. Ovo je područje reljefno vrlo zanimljivo, proteže se od Žumberačkog gorja i Plešivice do rijeke Kupe. Stanovnici koji žive u selima na obroncima Plešivice i podno Žumberka se nazivaju Podgorci ili Prigorci. Sela u nizinskom dijelu čine tzv. Jaskansko polje. Stoga se ovo područje u više izvora naziva Jaskansko prigorje i polje (Rožić 1908). Granica između sela u prigorju i sela polju uglavnom prati „staru karlovačku cestu“ (prolazi kroz Jastrebarsko), odnosno željezničku prugu Zagreb – Karlovac.

Počeci organiziranog kulturno-umjetničkog djelovanja

Organizirani kulturno-umjetnički amaterizam se na jaskanskom području počeo razvijati već krajem 19. stoljeća, gradile su se u to vrijeme u pojedinim mjestima škole pa su mjesni učitelji bili predvodnici organiziranog amaterizma. Također su se osnivala vatrogasna društva unutar kojih su se organizirale limene glazbe. U ovom pregledu su navedena pjevačka društva iz kojih se razvila folklorna aktivnost i očuvanje nematerijalne kulturne baštine.

Počeci organiziranog djelovanja (1868. – 1960.)

- 1868. Pjevačko društvo „Bršljan” u Domagoviću (Vinko Šelinger)
- 1875. Hrvatsko pjevačko društvo „Javor” u Jastrebarskom (Luka Vranko), obnovljeno 2013.
- 1907. Tamburaški zbor u Desincu (Franjo Preprotić)
- Oko 1911. Tamburaško društvo „Cvet” u Cvetkoviću (Đuro Rožman)
- Oko 1910. Tamburaško društvo „Petrovina” u Petrovini (Matija Persoli)
- Oko 1928. Ogranak seljačke sloge u Prekrižju (Krašić)
- Oko 1928. Ogranak Seljačke sloge u Zdenčini, 1938. HPD „Klas”, obnovljen 1977.- 1987.
- 1932. Prosvjetno pjevačko društvo „Petrovina” u Petrovini (Antun Vraneković)
- 1928. Ogranak Seljačke sloge u Desincu, 1935., Pjevačko društvo „Grozđ”, obnovljeno 1976.-1987. u okviru DVD-a Gornji Desinec
- 1933. HSPD „dr. Antun Radić” – Okić, Ogranak seljačke sloge 1935. (Ivan Plasaj), kontinuirano djeluje do danas
- 1935. PD „Slavuj” u Volavju (Leopold Juriček), 1938., Tamburaški zbor „Napredak”
- 1935. Ogranak seljačke sloge u Pisarovini, 1939. postaje Tamburaški zbor „Hrvatska narodna tamburica”
- 1935. Ogranak seljačke sloge u Bratini, obnovljen 1953.-1960.
- Oko 1935. Ogranak Seljačke sloge u Petrovini
- Oko 1936. Ogranak Seljačke sloge u Sv. Jani
- 1952.-1960. Ogranak seljačke sloge u Donjem Desincu
- 1952. Ogranak seljačke sloge u Dvorancima kraj Pisarovine
- 1949.-1959. Ogranak seljačke sloge u Plešivici
- 1953.-1956. Ogranak seljačke sloge u Dragovanjšćaku – Slavetić

Folklorni amaterizam 1970.-1990.

U ovom dijelu su navedena društva koja su djelovala u razdoblju od 1970. do 1990. godine. Neka društva koja su spomenuta u prethodnom poglavlju nisu ovdje dodatno navođena.

- 1970.-1971. Ogranak Matice Hrvatske, sekcija Donji Desinec
- 1972.-1987. KUD „Mladost” u Kupincu
- 1974.-1988. KUD „Donji Desinec” u Donjem Desincu
- 1975.-1988. KUD „Seljačka sloga” u Donjem Desincu
- 1975.-1988. KUD „Stjepan Broz” u Bratini
- 1975.-1986. KUD „Cvijet” u Cvetkoviću
- 1976.-1986. KUD „Petrovina” u Petrovini
- 1980.-1988. KUD „Trs” u Plešivici

Folklorni amaterizam danas

U ovom dijelu su navedena društva koja djeluju u novijem razdoblju, neka su osnovana prije Domovinskog rata, neka kasnije. Većina društava je aktivna i danas.

- 1980. - KUD Sv. Jana (reproduktivni folklor)
- 1993. - KUD „Seljačka sloga” u Kupincu (izvorni folklor)
- 1994. - KUD „Josip Torbar” u Krašiću (izvorni folklor)
- 2002. - KUD „Okička trešnja” u Stankovu (pjevački zbor, povremeno folklor)
- 2005. - KUD „Desinec” u G. i D. Desincu (izvorni folklor i reproduktivni folklor)
- 2006. - KUD „Cvijet” u Cvetkoviću (u početku izvorni i reproduktivni folklor, danas vokalni sastav)
- 2007. - KUD Umirovljenika Jastrebarsko (folklor)
- 2007. - KUD „Bratinečko srce” u Bratini (reproduktivni folklor uglavnom na temeljima domaće građe)
- 2008. - KUD „Klinča Sela” u Klinča Selima (reproduktivni folklor)
- 2008. - KUD „Lipa” u Slavetiću (izvorni folklor, pučke duhovne popijevke)
- 2011. - Udruga „Zdenčina 1562” (povremeno izvorni folklor)
- 2012. - KUD „Magdalena” u Donjoj Kupčini (izvorni i reproduktivni folklor)

Aktualne smotre i sudjelovanja

Smotre folklor (regionalna i pokrajinska) u Jastrebarskom su se održavale i tijekom 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća. Regionalna smotra folklor u novije vrijeme u Jastrebarskom se održava od 2007. godine. Sudjeluju društva Grada Jastrebarsko, Općina Krašić (zadnjih nekoliko godina nema sudionika iz Krašića), Klinča Sela (povremeno sudjeluje), Pisarovina. U Žumberku nema folklornih društava pa tako ni sudionika na smotri. Odabrana društva redovito predstavljaju regiju na županijskim smotrama; koreografiranog folklor u Velikoj Gorici i izvornog folklor Svetom Ivanu Zelini.

Sudjelovanja predloženih društava sa županijskih smotri na smotrama državne razine:

- KUD „Lipa” Slavetić: 2011. Vinkovačke jeseni, 2014. Karlovac (HSK), 2016. Vinkovačke jeseni, 2018. Sisak (HSK) – najuspješnija izvedba susreta
- KUD „Desinec” Desinec: 2012. Vinkovačke jeseni, i 2016. Koprivnica (HSK)

Smotre prije Drugog svjetskog rata

Na smotrama Seljačke sloge (Smotre hrvatske seljačke kulture) u Zagrebu od 1936.-1940. nastupaju Ogranci Seljačke sloge s područja Jastrebarskog: Desinec (1936.), Donja Kupčina (1937.), Bratina (1938.), Kupinec (1939., 1940.) te Jamnica i Lučelnica.

Pokrajinske smotre (na smotrama redovito sudjeluju ogranci jaskanskog područja): I. pokrajinska smotra u Jastrebarskom 1936., II. Pokrajinska smotra u Kupincu 1937., III. Pokrajinska smotra u Kupincu 1938., IV. Pokrajinska smotra u Kupincu 1939., Pokrajinska smotra u Draganićima 1939., Pokrajinska smotra u Sv. Jani 1939., Pokrajinska smotra u Jamničkoj Kiselici i Jastrebarskom 1940.

Međunarodna smotra folklora u Zagrebu (1966.-2018.) i druge smotre

Pregled sudjelovanja folklornih grupa i društava na smotrama nakon II. svjetskog rata s naglaskom na MSF u Zagrebu:

- 1949., 1952. Smotra Seljačke sloge u Zagrebu, nastupa Ogranak iz Bratine (1952. godine nastupaju na Republičkoj smotri u Puli)
- 1968. Krašić
- 1969. Kupinec, Donja Kupčina
- 1972. Bratina, Kupinec
- 1973. Kupinec
- 1974. Donji Desinec, Dvoranci
- 1975. Kupinec, Dvoranci
- 1976. Bratina, Petrovina, (Donja Kupčina)
- 1977. Bratina, Petrovina, Donji Desinec, (Donja Kupčina),
- 1978. Bratina, Donji Desinec, Kupinec
- 1978. KUD „Seljačka sloga” iz Donjeg Desinca predstavlja SR Hrvatsku na 11. Balkanskom festivalu izvornog folklora u Ohridu
- 1979. Donji Desinec, Kupinec
- 1980. Donji Desinec
- 1981. Donji Desinec

- 1982. Donji Desinec
- 1983. Bratina
- 1988. Jamnica – Pisarovina
- 1993. Kupinec
- 1994. Krašić
- 1995. Slavetić
- 2002. Krašić
- 2012. Slavetić, Bratina (dječja skupina)

Dostupna građa (pjesme, plesovi, nošnja, običaji...) i literatura s građom

Folklornu građu su od kraja 19. stoljeća zapisivali i skupljali mnogi. Dostupne građe ima u različitim izvorima. Također, terenska istraživanja se obavljaju i danas. Posljednjih 20 godina, Snježana Skenderović, Dragica Cvetan, Ivica Ivanković, Goran Knežević (dječje folklorno stvaralaštvo), Mario Kambić i dr. obavljaju istraživanja, zapisuju i sakupljaju građu. Ovdje je naveden samo dio literature, rukopisa i drugih sadržaja koji nas navode na mnoštvo drugih izvora.

- Rožić, Vatroslav. 1908. *Prigorje - narodni život i običaji*. Zagreb: JAZU.
- Rožić, Vatroslav. 1908. *Narodne pjesme iz Sv. Jane, kraj Jastrebarskog iz 1881*. Zagreb: MH.
- Kuhač, Franjo. 1. sv. 1878.; 2. sv. 1879; 3. sv. 1880.; 4. sv. 1881.; 5. sv. 1941. *Južno-slovenske naroden popievke*. JAZU, Zagreb.
- Knežević, Goran. 1993. *Naše kolo veliko*. Zagreb: Ethno.
- Knežević, Goran. 2005. *Srebrna kola, zlaten kotač*. Zagreb: Ethno.
- Kostelac, Branko. 1987. *Narodni plesovi i pjesme Jaskanskog prigorja i polja*. Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske.
- Zbirke i digitalni repozitorij Instituta za etnologiju i folkloristiku (Kostelac, B., Žganec, V., Maissen, A., Taš, L., Širola, B., Hercigonja, N., Batušić, A., Bezić, J., Cvetan, D., Ivanković, I. i dr.)
- Katalozi i programi MSF-a Zagreb
- Arhivi Hrvatske televizije i radija, arhivi lokalnog radija i privatne zbirke

Očuvanje kulturne baštine

Na očuvanju kulturne baštine rade udruge i institucije na ovom području. Ovdje su navedene neke aktualne aktivnosti. KUD „Bratinečko srce” provodi radionice na temu tradicijskog odijevanja. Etno udruga „Sv. Jana” bavi se očuvanjem materijalne i nematerijalne kulturne baštine. KUD „Cvijet” održava radionice štikanja (šlinganja). KUD

„Lipa” bavi se izradom pletenih koladri (Zaštićeno nematerijalno kulturno dobro RH), organiziraju se dječje aktivnosti pastirskih igara, radionice lončarstva itd. ZKUU Općine Klinča sela, društva zajednički provode radionice izrade različitih suvenira s tradicijskim motivima. OŠ „Ljubo Babić” provodi projekt „Upoznajmo baštinu” povodom obilježavanja Europske godine kulturne baštine. OŠ „Klinča sela” provodi projekt Umijeće korištenja informacija (Tradicijske vrijednosti Kupinca i Prigorja). Gradski muzej Jastrebarsko – u svojem postavu ima i etnografsku zbirku. Zavičajni muzej Donja Kupčina djeluje u Općini Pisarovina i dr.

Budućnost - zaključak

Iz cijelog pregleda je razvidno kako su se od 19. stoljeća do danas mijenjali trendovi, u pojedinim razdobljima je ukupna aktivnost bila jača, u pojedinim slabija. Na kulturno-umjetničku (folklornu) aktivnost utjecali su i utječu različiti društveni i prirodni faktori kao i povijesne okolnosti.

Budućnost folklornog amaterizma na području Jastrebarskog je vrlo neizvjesna bez obzira na napore koje ulažu članovi i vodstva društava. Globalizacijski utjecaj i utjecaj komercijalizacije „uzima danak” pa se društva zadnjih godina suočavaju s nedostatkom članova. Djeci su u ovim sredinama ponuđene različite aktivnosti te se djeca i roditelji sve rjeđe odlučuju za folklor. Značajan problem javlja se u zadržavanju svirača u društvima budući da izvan društava postoji mogućnost ostvarivanja zarade kroz sviranje. S obzirom na dobro poznavanje stanja na terenu, financijski aspekt djelovanja je sve teži jer lokalne samouprave ne izdvajaju značajnija sredstva za folklorni amaterizam. Moglo bi se slikovito reći da je financiranje svedeno na „održavanje života na aparatima”. Pojedina folklorna društva nastoje zadržati autentičan stil u plesnom i vokalnom izričaju, također se dosta radi na očuvanju i obnovi narodnih nošnji. U pojedinim izvornim izvedbama folklornih društava se vidi zanemarivanje autentičnog stila, promjene strukture korak u plesovima s novim figurama, „preobrađenost” pjesama, glazbe i sl. Folklorna baština je ipak sačuvana zahvaljujući struci, zapisivačima na terenu, društvima, tehnologiji i sl., stoga je uvijek moguće vratiti se na „izvor” i prikazati folklor u autentičnom obliku ili ga iskoristiti za reproduktivni folklor.

Literatura i mrežni izvori

Jakelić, Mirjana. 1975. *Programi međunarodne smotre folklora Zagreb 1966. – 1975*. Zagreb: Arto.

„Po dragome kraju. Područje Jastrebarskog”. *Kaj: časopis za kulturu i prosvjetu*. (1-2/1975). Zagreb: Kajkavsko spravišće.

Kambić, Mario. 2013. *Utjecaj izvanškolske aktivnosti folklor kod djece osnovnoškolskog uzrasta na određene elemente glazbenog sluha*. Diplomski rad. Zagreb: Učiteljski fakultet, Odsjek za učiteljske studije.

Kelečić, Dragutin. 2003. *70 godina zbornog pjevanja u Okiću*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Kostelac, Branko. 1987. *Narodni plesovi i pjesme Jaskanskog prigorja i polja*. Zagreb: Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske.

Košćak, Anđelko i suradnici. 2011. *Župa sv. Antuna Pustinjaka u Slavetiću*. Zagreb: Ogranak MH – Jastrebarsko.

Kovačić, Gojслав i suradnici. 1991. *Katolička župa Petrovina i Svetište Majke Božje Volavske*. Zagreb: Multigraf i Repro Studio.

Kuhač, Franjo. 1. sv. 1878; 2. sv. 1879; 3. sv. 1880; 4. sv. 1881; 5. sv. 1941. *Južno-slovenske narodne popievke*. Zagreb: JAZU.

Lazowski, Emilij. 1914. *Povijest Desinca-Prhoća*. Zagreb: Til C. Albrechta.

Rožić, Vatroslav. 1908. *Prigorje - narodni život i običaji*. Zagreb: JAZU.

Seljačka sloga. 1936-1956. *Seljačka sloga: glasilo istoimenog hrvatskog seljačkog prosvjetnog i dobrotvornog društva u Zagrebu s ograncima po selima*. Zagreb: Seljačka sloga.

Širola, Božidar. 1940. „Smotre hrvatske seljačke kulture s osobitim obzirom na njihovo značenje za napredak hrvatske muzikologije“. *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Knj.32. Zagreb: JAZU. 1-44.

DIEF, Digitalni repozitorij instituta za etnologiju i folkloristiku. Vinko Žganec (posjećeno 19. 11. 2018. na mrežnoj stranici: <https://repozitorij.dief.eu/?object=list&filter=193>)

DIEF, Digitalni repozitorij instituta za etnologiju i folkloristiku: Katalog međunarodne smotre folklor (1966-1998) (posjećeno 20. 11. 2018. na mrežnoj stranici: <https://repozitorij.dief.eu/?object=list&filter=201>)

Mario Kambić, mag. prim. educ.
voditelj KUD-a „Lipa“ Slavetić

Hrvatski sabor kulture utemeljen je na stoljetnoj tradiciji i kontinuitetu kulturno-umjetničkog amaterizma čiji počeci sežu u sredinu 19 stoljeća. Naime, davne 1858. u Karlovcu je počelo djelovati Društvo karlovačkih pjevača koje deset godina kasnije nastupa pod imenom Prvo hrvatsko pjevačko društvo "Zora".

Potreba za udruživanjem amaterskih kulturno-umjetničkih organizacija zbog međusobne suradnje i koordinacije iskazana je 1875. godine kada je desetak tadašnjih zborova osnovalo Hrvatski pjevački savez. Ulogu tog saveza, proširenu na sve amaterske kulturno umjetničke djelatnosti, preuzet će nakon Drugog svjetskog rata Savez kulturno-prosvjetnih društava Hrvatske osnovan 1948. godine. On će djelovati do 1955. godine kada će nastaviti s radom pod nazivom Prosvjetni sabor Hrvatske sve do 1983. Od te godine do 1991. djeluje kao Kulturno-prosvjetni sabor Hrvatske, a od 1991. do danas kao Hrvatski sabor kulture.

Današnji Hrvatski sabor kulture savez je udruga i krovna organizacija kulturno-umjetničkog amaterizma u Republici Hrvatskoj. Sveukupno, Hrvatski sabor kulture u svoje okrilje okupio 975 udruga, odnosno 1676 sekcija s više od 80 000 članova (287 folklornih ansambala, 240 dječjih folklornih ansambala, 295 izvornih folklornih skupina, 58 plesnih ansambala, 238 kazališnih skupina, 84 likovne udruge/sekcije, 53 literarne sekcije, 127 puhačkih orkestara, 15 mandolinskih orkestara, 107 tamburaških orkestara, 203 tamburaška sastava, 303 pjevačkih zborova, 132 mala vokalna sastava, 121 izvorni mali vokalni sastav). Također, danas ubraja u članstvo i 159 fizičkih osoba budući da Hrvatski sabor kulture, temeljem novog usvojenog Statuta, od 2015. godine u svoje članstvo udružuje i fizičke osobe koje se bave književnim i/ili likovnim amaterizmom izvan udruga. Redovnu i programsku djelatnost Hrvatskog sabora kulture u znatnoj mjeri osigurava Ministarstvo kulture Republike Hrvatske.

HRVATSKI
SABOR
KULTURE

70.
OBLJETNICA

FOLKLORNI AMATERIZAM U RH PROŠLOST, SADAŠNOST I BUDUĆNOST

stručno-znanstveni skup u prigodi
70. obljetnice Hrvatskog sabora kulture
i 25. Susreta hrvatskih folklornih ansambala i izvornih
skupina

24. 11. 2018. u 10:00 h
Velika dvorana Hrvatskog sabora kulture

FOLKLORNI AMATERIZAM U RH - PROŠLOST, SADAŠNOST I BUDUĆNOST

1. SMOTRE FOLKLORA

moderator: Ivica Ivanković, prof.
(10:00-11:00)

Petra Kelemen, docentica, Odsjek za etnologiju i kulturnu antropologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Festivali i nematerijalna kulturna baština

Ljubica Gligorević, mag. etnologije i muzejska savjetnica, Gradski muzej Vinkovci

Vinkovačke jeseni – blagdan baštine Slavonsko-srijemske Smotre folklor

Janja Kovač, mag. etnologije, južnoslavenskih jezika i književnosti, Muzej Međimurja Čakovec

Kad se male ruke slože – Smotra međimurskog folklor u Donjoj Dubravi

Zdravko Obradović, predsjednik Skupštine Hrvatskog sabora kulture i tajnik KUD-a Metković

Primjer uspješnog rada i djelovanja amaterskog društva – Na Neretvu misečina pala

2. OD AMATERA DO PROFESIONALACA – SURADNJA LOKALNE ZAJEDNICE

moderator: Valentina Dačnik, prof.
(11:30-12:30)

Vesna Peršić Kovač, viša kustosica, Muzej grada Koprivnice

Folklorni amaterizam u Koprivničko-križevačkoj županiji – odnos i suradnja lokalne zajednice, ustanova i udruga

Lidija Bajuk, dr. sc., Institut za etnologiju i folkloristiku

Hote v kolo! – prednosti i nedostaci folklornog amaterizma u očuvanju starijih međimurskih plesova

Katarina Bušić, prof. povijesti i etnologije, viša kustosica, Etnografski muzej, Zagreb

Narodna nošnja u folklornoj primjeni – prošlost, sadašnjost i perspektive

Krunoslav Šokac, prof. povijesti i etnologije, Odjel za narodne plesove Škole za klasični balet u Zagrebu

Od amatera do profesionalca – plesač-pjevač narodnih plesova u hrvatskom školskom sustavu

OSVJEŽENJE (12:45-13:30)

3. FOLKLORNI AMATERI U HRVATSKOJ I MEĐUNARODNA KULTURNA SURADNJA

moderator: Ivica Ivanković, prof.
(13:30-14:45)

Nikolina Radmilo Pivčević, prof., predsjednica KUU Mosor Gata

Profesionalizacija folklornih amatera

Jasenska Lulić Štorić, dr. sc., voditeljica Etnološkog odjela, Narodni muzej Zadar

Od Smotre folklor do Etno dana Zadarske županije

Vladimir Štarkelj, predsjednik Zajednice KUU Velike Gorice

Pozitivni i negativni učinci pravilnika HSK-a na oblikovanje folklornog amaterizma Zagrebačke županije

Enrih Merdić, predsjednik hrvatske sekcije CIOFF-a

Značenje CIOFF-a u folklornom amaterizmu Hrvatske

4. FOLKLORNI AMATERIZAM I NEMATERIJALNA KULTURNA BAŠTINA – BUDUĆNOST?

moderator: Valentina Dačnik, prof.
(15:15-16:15)

Mario Kambić, mag.prim.educ

Folklorni amaterizam šireg područja Jastrebarskog – kratki povijesni pregled i dostupna folklorna građa

Članice KUD-a "Lipa" Slavetić

Izrada ogrlice – pletene koladre na području grada Jastrebarskog

Prigodni kulturno-umjetnički program i završne napomene

